~~6 ИЮН 1991~~

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
ЗУЛ-ҚАЪДА, 22-кун.
ШАМСИЙ,
1370 ЙИЛ
ЖАВЗО, 16-кун.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 5 июнь, чоршанба, 105-сон | НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бешинчи сессияси олдидан

САЙЛОВЧИЛАРГА ТЎРТ САВОЛ

1. Сессия бўлишидан хабардормисиз?
2. Кун тартибидаги қайси масала, Сизнингча, энг муҳим?
3. Сессиядан нималар кутаяпсиз?
4. Қандай таклифларингиз бор?

Кўчқоржон РАҲИМБЕРДИЕВ, Калинин районидаги 3-ўрта мактаб ўқитувчиси:

1. Хабарим бор, албатта. Фақат бир нарсага тушунолмаяпман: «турғунлик йиллари» деб аталаётган давримизда бўлиб ўтган ва ҳозирги кунда ўтаётган сессияларнинг бир-биридан фарқи нимада? Менимча ҳеч қандай фарқи йўқ.

2. Мени аввалambор «Суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисида»ги шартнома лойиҳасининг тақдири жуда ташвишлантирмоқда. Негаки ушбу шартнома Ўзбекистонда яшовчи халқларнинг келажагини белгилайди. Келгусида ўз бахтимизни ўзимиз яратамизми ёхуд илгаригидек марказдаги казо-казоларнинг марҳаматини кутамизми — буниси энди депутатларимизнинг онгига, билимига, иродасига боғлиқ. Шунинг учун ҳам уларнинг ушбу масала муҳокамасига ўта масъулият билан ёндошишларини истардим.

Қолаверса, ўқитувчи сифатида мени 6-масала ҳам анча қизиқтиради. Негаки мен мактаб ва диннинг бир-биридан ажратилганлигини нотўғри деб ҳисоблайман. Мактабнинг ҳақиқий тарбия ўчоғи бўлолмагани ва бўлолмаслиги бугунги кунда ҳеч кимга сир эмас. Буни ўсмирлар ўртасида жиноятчилик кундан кун ўсиб бораётганиям кўрсатиб турибди. Бутун жамиятимизни хавотирга солаётган мазкур муаммони ҳал этишда эса дин катта ёрдам бериши мумкин. Шу боис уларни бир-биридан ажратиш эмас, аксинча яқинлаштириш керак.

3. Янги парламентимизнинг дастлабки сессияси, назаримда, анча жанговар ўтганди. Бироқ ундан кейингиларида негадир «жангари»ларнинг «попуги» пасайиб қолгандек туюляпти. Фикрлар хилма хиллиги бўлмас экан, сессиялардан бирор нарса кутишлари амри маҳол.

4. Депутатларимизнинг камроқ, аммо мазмунли сўзлашларини, парламентимизнинг эса ўзи қабул қилган қонун ва қарорлар ижроси устидан назоратни кучайтиришини истардим.

Абдумурод БОЗОРОВ, Қамаши районидаги «Коммунизм йўли» жамоа хўжалигининг бригада бошлиғи, қишлоқ советининг депутати:

1. Тўғриси, сессия очилишидан хабарим йўқ экан. Демак, 12 июнда бўларкан-да...

2. Олдин ўша масалалар ҳақида ўзингиздан эшитайликчи... Тушунарли... Мен суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисидаги шартнома лойиҳаси ҳақидаги масалани энг муҳим деб ҳисоблайман. Чунки республикамиз тараққиёти, маданияти, халқимиз турмуш даражаси шу муҳим ҳужжат билан боғлиқ. Бинобарин шартноманинг ҳар бир банди пухта ўйланиб, муҳокамадан ўтказилиши зарур.

Шартнома лойиҳасини ўқиб чиққанман. Илгари у Иттифоқ шартномаси деб аталганди. Энди суверен давлатлар иттифоқи тўғрисидаги шартнома дейилибди. Аммо номи ўзгарса-да, мазмуни ўша-ўша. Суверен давлатлар деб тан олинаётган республикалар мустақил бўлишса, нега ҳадеб шартномани қабул қилишга уринилаяпти?! Ҳар бир республика ўз эҳтиёжидан, халқининг хоҳиш-иродасидан келиб чиқиб, тенг ҳуқуқли, ҳеч қайси томоннинг манфаатларига зиён етказмайдиган шартномани имзолашлари лозим. Мен депутатларимиз масаланинг ана шу жиҳатларига кўпроқ эътибор беришларини истардим.

3. Кун тартибидаги масалалар халқимиз, республика манфаатлари нуқтаи назаридан муҳокама этилишини, қабул қилинган қарорлар пишиқ-пухта бўлишини кутаман.

4. Депутатлар бир-бирларини такрорламасдан, бири иккинчисининг гапларини маъқуллаш билан овора бўлмай, аниқ фикр ва таклифлар билдиришларини истайман.

ВИЖДОН ЭРКИ — ПОКЛАНИШ МАНБАИ

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг 12 июнда бўладиган бешинчи сессияси кун тартибига «Виждон эркинлиги тўғрисида»ги қонун лойиҳаси муҳокамаси ҳам киритилган. Мухбиримиз ана шу ҳақда Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Миллатлараро муносабатлар, тил ва маданият масалалари комитети раиси Пиримқул ҚОДИРОВ билан суҳбатлашди.

— Пиримқул ака, «Виждон эркинлиги тўғрисида»ги қонун лойиҳаси билан сиз раҳбарлик қилаётган комитет аъзолари шуғулланишаётганини эшитиб ҳайратлангандим. Чунки «Аждодлар довони» деб номланган романингизда шоҳ Акбар образи орқали шунга ўхшаш ғояларни илгари сурган эдингиз. Бугун эса бу ғояларни янги тарихий шароитда амалга ошириш бўйича бевосита ўзингиз иш олиб бораяпсиз.

— Ҳа, шундай бўлди. Тарихда олдинга сурилган ғоялар ниҳоят тўлиқ амалга ошаётганидан мамнун бўлсак арзийди.

— Бу қонун лойиҳаси ҳарқалай жамиятимиз ҳуқуқшунослигида янгилик бўлди. Чунки Шўро ҳукумати ташкил топгандан бери илк маротаба ана шундай қонун қабул қилинмоқда. Бу борада тажриба йўқ десак ҳам бўлади. Шундай экан, унинг таянч нуқталари ҳақида гапирсангиз.

— Тўғри айтасиз. Бу биз учун ҳали янгилик. Уни тайёрлашда жаҳон халқлари тажрибасига, айни вақтда ўз аждодларимизнинг олийжаноб маънавий асосларига таяндик. Бундан ташқари СССР Олий Совети томонидан «Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар ҳақида» бултур қабул қилинган қонун биз учун яхши бир дастак бўлди.

Инсониятнинг маънавий тажрибаси шуни исбот этмоқдаки, одамнинг руҳий дунёсида тартиб ўрнатилмагунча, ташқи оламида ҳам тартиб ўрнатиб бўлмайди. Шунинг учун биз руҳий дунёни обод қилувчи виждонга, имону эътиқодга, маърифат ва маданиятга эрк беришимиз керак. Уларни ўринсиз чеклашлардан халос этишимиз лозим. Деҳқон ўз даласидаги маданий экинларни қандай парвариш қилса ва ёввойи ўтлардан қандай ҳимоя этса, биз тайёрлаётган қонун ҳам инсонлардаги олийжаноб фазилатларни нафс, ҳирс, жаҳолат, зўравонлик, шафқатсизлик каби иллатлардан ҳимоя қилишга қаратилади.

— Қонун лойиҳасини тайёрлаш жараёни қандай кечди? Қийинчиликлар, дегандай...

— Қонун лойиҳаси республикамиздаги дин пешволари, фалсафа ва ҳуқуқ олимлари, шу соҳада катта билиму тажрибага эга бўлган мутахассислар иштирокида ишлаб чиқилди. Республика Президенти девони қошида иш олиб борган ижтимоий кенгашда қайта-қайта муҳокама қилинди. Биз Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармаси раиси муфти Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, архиепископ Владимир каби таниқли дин арбобларининг маслаҳатларини ҳисобга олдик. Олий Кенгашимизда Миллатлараро муносабатлар, тил ва маданият масалалари комитетига аъзо бўлган халқ депутатлари қонун лойиҳасини ўрганиб чиқиб, қимматли фикр-мулоҳазалар билдирдилар. Биз босқичларда билдирилган фойдали фикрларни ҳисобга олдик.

«Виждон эркинлиги тўғрисида»ги қонун лойиҳаси Олий Кенгаши Раёсатида ҳам атрофлича муҳокама қилингандан сўнг сессия арафасида барча халқ депутатларига тарқатилади. Ўйлаймизки, уларнинг иштирокида янада такомиллашган қонун яқин келажакда ишлай бошлайди.

— Сиз шахсан бу қонундан нималар кутаяпсиз?

— Ундан умидларимиз катта. Биласизми, энг муҳими — одам эътиқодсиз бўлмаслиги керак. Ундан ҳам муҳими эса, эътиқодлар ўртасида низолар туғилмаслиги лозим. Инсоният бошидаги энг оғир кулфатлардан бири ҳам ана шу. Ушбу қонун лойиҳаси бундай низоларнинг ҳар қандай кўринишига барҳам бериши, ота-боболаримиздан қолган одоб, ахлоқ анъаналарини, миллий қадриятларимиз тиклаши, халқларимизни руҳан бирлаштиришга хизмат қилиши керак. Яна ҳам аниқроқ қилиб айтганда, миллий ва диний низоларни бартараф этишга, тинч-фарвон ҳаёт кечиришимизга яна бир имконият яратилади.

Суҳбатдош:
Исмат ХУДОЁР.

Давлат билан диннинг ўзаро муносабатлари, виждон эркинлиги қоидаларини амалга ошириш масалаларига нисбатан янгича ёндашувларга мувофиқ, мусулмонларнинг жуда катта аҳамиятга молик расмларидан бири — Ҳаж сафарини ташкил этишга кўмаклашиш тўғрисидаги фуқароларнинг кўпдан-кўп илтимосларини эътиборга олиб, Ўзбекистон ССР Президенти, Вазирлар маҳкамасининг раиси И. А. Каримов Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармасининг таклифига биноан диндорларнинг катта гуруҳини зиёратчилар сифатида 1991 йилнинг 12 июнидан 30 июнигача Саудия Арабистонига юбориш тўғрисидаги фармойишни имзолади.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИДА

Қабул қилинган ҳужжатда бир қанча республика вазирликлари ва идоралари олдига зиёратни яхши уюштириш, одамларнинг хавфсизлиги ва саломатлигини таъминлаш мақсадини кўзловчи вазифалар қўйилган.

Фуқаро авиацияси Ўзбекистон бошқармасига зиёратчиларни уларнинг шахсий маблағлари ҳисобидан ташишни ташкил этиш топширилди. Ички ва ташқи ишлар вазирликларига, республика божхонасига улар кетиши учун тегишли ҳужжатларни расмийлаштириш таклиф этилди.

Соғлиқни сақлаш вазирлигига зиёратчиларга тиббий хизмат кўрсатишни таъминлаш учун зарур дори-дармонлар ажратиш, мусулмонлар диний бошқармаси билан биргаликда уларни кузатиб борувчи малакали шифокорларни Саудия Арабистонига юбориш топширилди.

Тошкент шаҳар ижроия комитети олдинга Саудия Арабистонига жўнаб кетишдан олдин ва у ердан қайтиб келгандан сўнг зиёратчилар гуруҳини жойлаштириш, уларга транспорт хизмати кўрсатиш масалаларини ҳал этиш вазифаси қўйилди.

Ҳужжатда Қорақалпоғистон АССР вазирлар кенгашига, вилоят ижроия комитетларига зиёратга яхши тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ масалалар юзасидан ҳам топшириқлар берилган.

Дўстлик районидаги «Октябрь 50 йиллиги» давлат хўжалигида кичик корхоналар барпо этишга алоҳида эътибор берилаяпти. Бу ерда яқинда Жиззах устки трикотаж кийимлари ишлаб чиқариш бирлашмасининг филиали очилди. Ҳозир 22 нафар хотин-қиз икки сменада ишлаб, болаларга кийим-кечак тикишмоқда.

СУРАТДА: бригада бошлиғи Норхол Бўрибоева ва тикувчи Зулхумор Самадова тайёр маҳсулотни кўздан кечиришмоқда.

Умарали ҚЎШВОҚ
олган сурат.

«Халқ сўзи»нинг Жигаристондаги мухбирлар қўналғасидан

БИРИНЧИ УЙ

Янги Жигаристонни қайта бунёд этиш йўлида олиб борилаётган саховатли ишларда биринчи катта ютуққа эришилди. Ушбу ҳудуддаги 40-сонли уй ўз эгаларига тақдим қилинди. Узоқ йиллар 9-кўмир конида меҳнат қилган Имомали Абдусаидовлар оиласига тўрт хоналик шинам уй калитини Тошкент область колхоз қурилиши трестининг Пскентдаги 15-механизациялашган кўчма колоннаси қурувчилари топширдилар. Улар икки сменада, ҳатто дам олиш кунлари ҳам ишлаб, йигирма кун деганда биринчи уйни қуриб тугатдилар. Ғишт терувчи Рауфхон Жабборов, дурадгор Отахон Рустамов каби қўли гул усталар хоналарнинг сифатли ва шинам бўлиши учун жон куйдиришди.

— Биз, — деди қурилиш прораби Зуҳур ака Жометов, — эски Жигаристонни бузиш ишларида ҳам, оилаларни вақтинчалик уйларга кўчириш ишларида ҳам қатнашган эдик. Бугун эса уларга янги уйни топширишдан мамнунмиз.

14 фарзанднинг отаси Имомали ака оила номидан қурувчиларга қуллуқ қилди: — Бахтсизликка учраб, уй-жойсиз, нону кийимсиз қолган вақтимизда ҳукуматимиз, юртдошларимиз бизни кўчада қолдириб қўйишмади. Вақтинчалик уйларга кўчиб ўтдик. Ош-овқатимиз, кийим-бошимиздан хабар олиб туришди. Бизнинг кўнглимизни сўраб, дардкаш бўлиб турган элдошлардан мамнунмиз. Мана бугунги қутлуғ кунда янги уйга қадам қўйдик. Бу хоналарнинг энг шинамини яқинда туширган келиним Хурсанойларга бердим. Шу уйда кўпайиб булар ҳам элпарвар инсонлар бўлиб етишсинлар.

Маъмур НАЗАР,
Муаллиф олган суратлар.

БОЛАЛАРГА ТУҲФА

Кеча Тошкент районидаги Мақсудали Маъмуров номли 14-ўрта мактаб ўқувчилари Ўзбекистон ССР Президенти, Республика Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримовдан мактуб ва эсдалик совға олдилар. Шу муносабат билан билим даргоҳида тантанали йиғилиш бўлиб ўтди.

И. А. Каримов мактубида ўқувчиларнинг дўстлик ва бирдамлик рамзини моҳирона тасвирлаб, ўз қўллари билан ясаган тортиқларини олиб ғоят хурсанд бўлгани, ҳозирги шароитда ўзаро ҳурмат-иззат, тотувлик катта аҳамиятга моликлиги борасида батафсил тўхталган.

«Азиз болалар, сизларнинг бошингиз узра ҳамиша қалбингиздай мусаффо осмон бўлишини истайман», — дейилган хат сўнгида.

И. А. Каримовнинг мактубини президентлик девони консультанти Абдуқаҳҳор Иброҳимов ўқувчиларга ўқиб берди ва совғани топширди.

Йиғилишда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети мафкура бўлимининг ходими Ю. В. Лемжий қатнашди.

Тоҳир ДОЛИ ўғли.

Иттифоқ шартномаси лойиҳаси муҳокамада

МУСТАҚИЛЛИК ЧАЛА БЎЛМАСИН

«Ватан учун чала иш қилиш, унинг учун ҳеч нима қилмасликдир».
М. РОБЕСПЬЕР.

Биз ҳуқуқий давлат сари илк қадам қўяётган эканмиз, республикамиз ўз мақомини аввало марказ билан тенглаштириб олиши лозим. Ана ўшандагина Ўзбекистонимиз қадриятига нисбатан муносабат ижобий томонга ўзгаради. Қолаверса, шартнома ҳар бир республиканинг мустақиллигини таъминлайдиган, ҳақ-ҳуқуқини камситмайдиган ҳуқуқий қоидаларга эга бўлиши шарт. Ўтмишимизга назар соладиган бўлсак, ўтган 70 йил мобайнида ҳуқуқий нормаларимиз марказ томонидан тан олинмай келинди. Бугунги қайта қуриш шарофати туфайли кўкрагимизга эркинликнинг илк шабадаси тегмоқда. Аммо барибир Иттифоқнинг республика эркинликларини тўласинча тан олмаслиги кўнгилни хижил этиб турибди.

Иттифоқ шартномаси лойиҳасини кўздан кечирарканман, шартномада қатнашувчи суверен давлатлар ёки шартномада қатнашувчи ҳар бир республика суверен давлатлар, деган сўзларни учратиб, хурсандлигимдан юрагим ҳапқириб кетади. Мустақиллик!

Сен қанчалик тотли сўзсан-а, ҳаттоки сени таърифлашга тилим ожизлик қилади. Сен ўзбекнинг азалий армонисан.

Шу орзуга эришмаганлар, уни деб ватанини тарк этганлар қанча! Бирдан нигоҳим, лойиҳанинг фуқаролик тўғрисидаги 2-моддасига тушаркан, кўзларим олди туманлашгандай бўлди. Ишонқирамай яна кўз югуртираман: «СССР Иттифоқига кирувчи республиканинг фуқароси айни пайтда ССР Иттифоқининг фуқароси ҳисобланади». Ажабо, мустақил республика деб тан олиниб, давлат сифатида эълон қилинса-ю, унинг фуқаролари Иттифоқ фуқароси деб ҳисобланса-я.

Бу моддага турғунлик давридаги «СССР — менинг ватаним» деган ғоя сингдирилган десак, балки тўғрироқ бўлар. Ахир фуқаролик тўғрисидаги қонунни марказ эмас, балки ҳар бир мустақил республика — давлат ўзининг шароитидан келиб чиққан ҳолда белгиламайдими?

ССР Иттифоқи ваколатларининг фарқлаб қўйилиши тўғрисидаги 5-моддада «ССР Иттифоқи ваколатлари доирасида ташқи иқтисодий фаолиятни амалга ошириш; ягона божхона иши; ССР Иттифоқининг олтин захирасидан олмос ва валюта жамғармаларидан фойдаланиш; мамлакатнинг ягона ёқилғи энергетика системасини, темир йўл, ҳаво, денгиз транспорти ва магистрал қувурларни бошқариш» деган сўзларни учратамиз. Хўш юқорида санаб ўтилган қисмлар фақат марказ орқали бошқарилади ва ҳал этилади деганими?

Тўғри, моддада бу ваколатларни бажариш республикаларнинг розилиги билан ҳал этилади дейилган. Ахир бу ваколатларга ким ҳам рози бўлиши мумкин! Қизиғи шундаки, мустақил республика нима учун ўз ваколатларини ўзи эмас, Иттифоқ амалга ошириши керак? Агар ҳақиқатан ҳам янги Иттифоқ тузаётган эканмиз, нега унинг қатнашчилари ҳар томонлама тенг ваколатларга эга эмас? Мустақил деб тан олинаётган республика бошқа давлатлар билан эркин иқтисодий-сиёсий ҳамкорлик қила олмаса, божхонаси бўлмаса, ёқилғи, энергия, темир йўл, ҳаво йўлларига эгалик қилишдан маҳрум этиб қўйилган бўлса... буни қандай мустақиллик деб аташ мумкин! Лойиҳанинг бу моддаси шундай ишланганки, гўё қулдор қулини эркинликка чиқараяпти-ю, аммо битта шарт бор: яъни қулнинг юраги қулдорда қолиши керак!

Давлатнинг таянчи — армия! Шусиз, олтин, валюта, ташқи иқтисодий-сиёсий алоқаларсиз уни давлат деб аташ мушкул, бўлажак давлатнинг ҳаётини, келажагини белгилайдиган мулкчилик тўғрисидаги 7-модда кишини яна ўйга толдиради.

«...Ягона Умумиттифоқ бозори амал қилишига кўмаклашадилар. Республикалар ўз ҳудудлари ер ости бойликларининг ва бошқа табиий ресурсларнинг, шунингдек давлат мол-мулкнинг мулкдоридирлар, давлат мол-мулкининг шартнома асосида Иттифоқи зиммасига юклатилган ваколатларини амалга ошириш учун мулки қилиб мустаҳкамлаб қўйилган қисми бундан мустаснодир... Республикалар ССР Иттифоқининг олтин, олмос ва валюта жамғармаларида ўз улуши бўлиши ҳуқуқига эгадир ва жамғармалардан фойдаланишда қатнашадилар», деган қисмларни кузатганимизда ҳам юқоридаги ҳолат ҳукмрон эканини сезишимиз мумкин. Моддаларнинг мазмуни эса бир-бирини инкор этади. Ёки бўлмаса моддалардаги қисмларга мустақил республика маъноси сингдирилиб, қанчалик ниқобга ўралмасин, барибир қарамликнинг ҳиди анқиб, Иттифоқ мавқеининг баландлиги сезилиб турибди. Шартнома тўғрисида фикрлашарканмиз тил тўғрисидаги 20-моддага албатта тўхталиб ўтмасликнинг иложи йўқ. Унда «Шартнома қатнашчилари рус тилини ССР Иттифоқининг расмий тили деб тан оладилар» дейилади. Иккинчи лойиҳадаги тилга доир модда биринчи лойиҳадагига нисбатан анча адолатлироқ. Аммо халққа янада тушунарли бўлсин учун Иттифоқ шартномасида қатнашадиган республикалар ўртасидаги муомала воситаси сифатида қўлланиладиган расмий тил рус тили деб тан олинсин, деб аниқ қилиб берилганда, яхшироқ бўларди. Шу ерда яна бир нарсани айтиб ўтиш жоиз. Шартнома лойиҳаси ғоят мураккаб, тушунарсиз, силлиқ сўз ўйинлари билан ишланганки, буни унча-бунча одам тушуниб етмайди. Нима учун лойиҳани, масалан, «Республика территориясидаги барча ер ости бойликлари шу республика мулки ҳисобланади ва бундан фойдаланиш фақатгина шу республика Олий Кенгаши розилиги билан амалга оширилади», деган сўзлар билан аниқ-равшан таърифлаш мумкин эмас? Ахир бунда миллионлаб инсонларнинг тақдири ва келажаги ҳал этилаяпти-ку. Йўқ, менимча бу ерда бошқа бир гап бор, яъни худди шу тушунарсиз қилиб бериш кимгадир керак. Шунинг учун Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши қатъий ва ҳушёр турмоғи зарур, токи бу ишимиз ҳам чала бўлиб қолмасин. Бизнинг охирги нажотимиз янгиланган Иттифоқ шартномаси экан, бунда адашмоқ, алданмоқ хавфлидир.

Б. ОСТОНАҚУЛОВ,
Тошкент давлат университетининг толиби.

БУГУН: «Народное СЛОВО» саҳифаларида

Рўзноманинг биринчи саҳифасида 12 июнь куни Тошкентда очиладиган Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши бешинчи сессияси кун тартибига қўйилган масалаларга бағишланган материаллар, республикамизда, мамлакатимизда ва дунёда бўлаётган янгиликлар ҳақидаги энг сўнгги хабарлар ўз аксини топган.

Т. Евсюкованинг узоқ йиллар Ўзбекистон ССР Давлат банки бошқаруви раиси бўлиб ишлаган марҳум Ҳафиз Маърупов ҳақида ҳикоя қилувчи «Банкир» сарлавҳали мақоласи, Қуна пахта тозалаш заводи муҳандиси К. Иброҳимовнинг бозор иқтисодиёти туфайли пайдо бўлган муаммоларни бартараф этишга доир «Етти ўлчаб...» деб номланган материали рўзноманинг иккинчи саҳифасидан ўрин олган.

Шунингдек, атроф муҳитни муҳофаза этиш кунига бағишланган саҳифа материаллари, маданият, санъат ҳамда спортга оид хабарлар, бошқа қизиқарли янгиликлар билан рўзноманинг учинчи ва тўртинчи бетларида танишишингиз мумкин.

Нуқтаи назар

МУТЕЛИК

ёки савдогар билан олибсотарнинг фарқи

Яқинда танишларимнинг бирининкига қиз тўйига бориб, уй эгасини тажанг кайфиятда учратдим. Фурсат келганда сабабини сўрасам, «Арзимаган буюм устида янгангиз билан айтишиб қолдик» дедилар. Маълум бўлишича, у сенга ярашa гилам топа олмабди. Шунда янгамиз «Сизнинг бепарволигингиз туфайли қудалар олдида уятдан ўладиган бўлдим», деб акамизни аччиқ-аччиқ гап билан узиб олибдилар.

— Билсанг, ука, бу сабилни қидириб бормаган жойим қолмади. Ишонсанг, ҳеч қаерда йўқ. Хотиним «Ўзимизнинг мудирга қуруғидан чўзиб кўнглини овласангиз эди, топиб берарди», дейди. Шу билан иш битса майлийди. Лекин бировга тулкига ўхшаб ялтоқланишга ғурур йўл қўймайди-да.

Хонадон соҳибининг феълини яхши биламан. Шундай бўлса-да:

— Қизингиз учун бир марта бош эгсангиз, ҳеч нарса бўлмасди, — дедим.

— Қўй, ука, ундай дема. Энди битта қилмаган ишим — муттаҳамнинг кўнглини овлаш қолувди. Кошкийди у оғзига сиққанини олиб, ўша матоҳни индамасдан қўлимга тутқазса! Билсанг, у ўзини сахий қилиб кўрсатиб, худди отасининг молини сотаётгандай, битта гилам деб ҳамёнимга қўшиб ғуруриму эркимни ҳам тортиб олади. Шу баҳона мени ўзига бир умрга муте қилиб қўяди. Бу ҳиммат юкини орқалаб юриш эса оғир.

Мен жўяли таклиф айта олмадим. Чунки бу буюмга эришишнинг юқоридагидан бўлак йўлини ўзим ҳам билмасдим.

Ўша куни барибир янгамнинг қистови боис чайқов баҳосига гилам топилди. Шу билан можарога барҳам берилди-ю, орадаги кўнгилсизлик кўтарилди.

Бу воқеа чуқур таҳлил қилинса, унинг замирида жуда катта ижтимоий адолатсизлик ётгани англашилади. Мамлакатимизда ҳукм сураётган тақчиллик нафақат ҳамёнимизга, балки маънавий оламимизга ҳам чанг солаётир. Биз ночорлик туфайли кундалик турмушимизга зарур бирорта буюмни харид қилиш учун ўзимиз сезмаган ҳолда ғуруримизу эркимиз оёқости қилинишига йўл очиб бераяпмиз.

Ишончим комилки, ҳамма тўкин-сочин яшашни, барча қулайликларга эга бўлишни истайди. Бунинг учун меҳнат қилиб, кўпроқ пул топсак бўлади, деб ўйлаймиз. Аммо бугун сармоянинг ўзигина камлик қилмоқда. Ошна-оғайнилар, таниш-билишларсиз мақсадга эришиб кўринг-чи! Чунки холис хизматкорлар фақат ҳамён билан қониқишмайди. Пул дегани уларнинг чўнтакларига ўз-ўзидан оқиб келаяпти, ташвишланишларига ҳожат йўқ. Улар энди ҳамма ўзига муте бўлишини, кези келганда мулозамат билан тўрга ўтқазишини хоҳлашади. Бир сўз билан айтганда, ҳукмдорликни орзу қилишади.

Ачинарлиси шуки, биз буни билиб билмасликка оламиз. Шу боис муталик ҳаётимиз қонуниятларига тобора сингиб бораяпти.

Биз инқилоб рўй берганидан буён савдодаги қаллобликларни фош қиламиз. Матбуот нашрларида қўшиб сотгани, харидор ҳақидан уриб қолгани, ноёб молларни яшириб қўйганлиги учун қўлга тушган сотувчилар ҳақидаги материалларни ҳар куни ўқиймиз. Аммо бу ҳаракатлар соҳада жиддий тартиб ўрнатишга таъсир этганини сезганимиз йўқ. Чунки биз фақат айнан ижрочини жавобгарликка тортиш билан оворамиз. Баъзилари ҳар хил йўллар орқали жазодан барибир қутулиб кетишаяпти. Раҳбарлар эса нари борса «ўз вазифасига совуққон қараганлиги учун» номигагина огоҳлантирилаяпти. Бу билан чуқур илдиз отган ажириқнинг юза қисми юлиб ташланмоқда, холос. Илдиз эса мустаҳкамлигича қолаяпти. Демоқчиманки, савдодаги тақчилликдан фақат сотувчи манфаатдор эмас. Қозоннинг бошида турли табақадаги раҳбарлару раҳбарчалар, назорат маҳкамаларининг ходимлари борки, оқибатда қинғирликлардан фақат харидор азият чекаётир.

«Бизда ҳамма тенг ҳуқуқли», даймиз. Аслида амалдор билан оддий фуқаро ўртасидаги тенгликни сира қиёслаб бўлмайди. Биринчиси амалидан фойдаланиб, истаган нарсасига осонгина эришади. Унинг оддий фуқарога қайишмаётганининг боиси шу. Ахир оқиб турган текин даромаддан ажралиб қолишни ким ҳам хоҳлайди?

Биз савдодаги қаллоблардан нафратланамиз. Аммо буни улардан сир тутамиз. Кўз олдимизда рўй бераётган қинғирликларни кўпинча кўриб кўрмасликка оламиз. Чунки иложи бўлса, ўша шароитдан фойдаланиб қолишга ҳаракат қиламиз. Бу ҳол сотувчиларга жуда қўл келаяпти.

Савдо ходимлари кам иш ҳақи олувчилар қаторига киради. Ойлик режани ошиғи билан бажарса, 120 ёки 150 сўм маош берилади. Нимагадир улар бундан нолишмайди, раҳбарларнинг ёқасидан олишмайди. Чунки бариси энг юқори маош олувчи фан арбобларига қараганда яхшироқ турмуш кечиришади. Шунинг учун бўлса керак, бу соҳада кадрларга талаб йўқ. Ҳозиргача бунинг сабаблари ҳақида ҳеч ким жиддийроқ бош қотириб кўрмеган.

Биз, бир гуруҳ сайёҳлар хорижга борганимизни яхши эслайман. Ҳар гал дўкондан бирор буюм харид қилсак, «уриб қолмадимикан» дея қайтимини ҳисоблашга тушардик. Аммо бу ишимиздан ўзимиз уялардик: тийин-тийинигача тўғри чиқарди. Ҳа, биз ўзимиздаги нуқсонларни улардан қидиришга ор қилмадик. Негаки ҳаммамиз бунга кўникиб қолганмиз. Бир-биримизни алдаш, ҳақимизга хиёнат қилиш турмуш тарзимизга сингиб кетган. Фожианинг боиси мана шунда.

Чет эл бозоридаги харидоргир молларнинг нархи дўкондагига қараганда арзон ва сифатли эди. Бунинг сабабини суриштирсак, махсус савдогерлар уларни бошқа юртлардан харид қилиб келишар, паст нархда сотсалар-да, мўмайгина фойда олишаркан. Буни биздаги чайқовчиликка қиёслаш кулгили. Чунки улар қаллоблик йўли билан эмас, балки тадбиркорлик асосида иш юритиб, харидор кўнглини топиб, бундан яхшигина наф кўришади.

Билишимча, инқилобга қадар бизда ҳам савдонинг ана шу усули ривожланган. Савдогарлар олис мамлакатлардан камёб молларни олиб қайтиб, аҳоли эҳтиёжини қондиришган. Бугун ўша анъанани тиклаш пайти келди. Марҳамат, сармоясию имконияти бўлган киши давлатга тўлов тўлаб, савдо иши билан эркин шуғуллансин, шахсий дўконларига эга бўлсин. Бунинг учун аввало барча мамлакатлар эшиги кенг очиб қўйилиши керак. Шунда, ишончим комилки, дўконларимизнинг пештахталари тўлиб-тошади, бинобарин, савдодаги қаллобликларга чек қўйилади. Чунки дўкондор шахсий молини яшириб, таниш-билишларга пуллашни ҳеч қачон ўйламайди. Аксинча, кўпроқ буюм сотиш эвазига кўпроқ фойда кўришни чоғлайди. Айни шу жиҳат аввало ҳалол, тажрибали, ишбилармон савдогарлар гуруҳини тарбиялашга кўмаклашади. Иккинчидан, маданиятимизни ривожлантиради. Ахир ўтмишда савдогарлар турли халқлар ўртасида ўзаро алоқалар ўрнатиб, уларнинг бир-бирларига яқинлашувига ёрдам беришган. Санъатимиз, адабиётимиз, маданиятимиз, урф-одатларимизни ҳамма жойда тарғиб қилишган, чет элликларнинг ана шу соҳалардаги ютуқларидан халқимизни воқиф этишган. Муҳими — улар бир нечта тилни билишган. Савдогарларнинг бу ноёб фазилатлари бизнинг давримизга келиб бутунлай унутилди.

Бугун хорижда истиқомат қилаётган ўзбек биродарларимизнинг аксарияти савдо билан шуғулланади. Уларнинг тажрибасидан фойдалансак, ишини ўргансак, мақсадга мувофиқ бўларди. Ўз навбатида ватандошларимизга республикамизда савдо дўконлари очишларига ёрдамлашсак, бундан биз фақат ютамиз.

Савдода тақчиллик ҳукм сураркан, чайқовчилигу қаллобликлар давом этаверади. Биз буни юзлаб қонунлар, қарорлар қабул қилиш билан тугата олмаймиз. Сабаби — жамиятнинг кенг қатлами ана шу омиллар занжирига чамбарчас боғланган. Устига устак, энг катта, уюшган жиноятчилик аҳли халқнинг ночорлигидан фойдаланиб, соҳадан меҳнатсиз даромад орттирмоқда. Шу сабабли илдизни қўпориш оғир кечади. Ҳалол, виждонли сотувчилар ҳам камомад қилмасликлари, жиноий жавобгарликка тортилмасликлари учун шу йўлга киришади. Савдодаги мавжуд қонун, қоида, олди-бердилар уларни бунга мажбур этади. Буни биз яхши биламиз. Аммо лом-мим демаймиз. Лекин энди жамики қаллобликлар қадриятларимизга чанг соларкан, биз кузатувчи бўлиб туришимизнинг ўзи жиноят. Шундай экан, жиноятчиларнинг шеригига айланиб қолмайлик.

Собир ПРИМОВ,

халқ депутатлари Шаҳрисабз район советининг катта маслаҳатчиси.

Атроф муҳитини муҳофаза қилиш куни

МУВОЗАНАТ БУЗИЛСА...

1989 йилнинг баҳори. Ҳамма жойда бўлганидек, Фарғонадаги сайловолди учрашувларининг деярли барчасида оғир экологик ҳолат ҳусусидаги гаплар тилга олинди. Халқ депутатлигига номзодлар ана шу муаммоларни ечиш учун ваъдалар бердилар. Лекин вазият ҳамон мушкуллигича қолмоқда.

Яқинда Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Экология ва табиий бойликлардан оқилона фойдаланиш масалалари комитети Фарғона шаҳри ва Тошлоқ районидаги вазият билан танишиб чиқди.

Унинг фикрича, Фарғона шаҳрида, айниқса Қиргули посёлкаси билан Тошлоқ районида феноl, олтингугурт оксиди, бошқа заҳарли моддаларнинг ҳавода тўпланиб қолиши йўл қўйиладиган миқдордан уч-тўрт баравар ошиб кетган.

Шаҳарда атроф муҳити зарарланиши шу қадар кучайиб кетганки, муҳим манбалардан 116 минг, кўчма манбалардан 120 минг тонна заҳарли модда ҳавони ифлос қилмоқда. Қиргули корхоналаригина ҳавога 100 минг тоннадан зиёд зарарли модда чиқармоқда. Бу миқдор шаҳардаги барча муҳим манбалардан кўкка «инъом» этилаётган чиқиндилар ҳажмининг 90 фоиздан кўпроғини ташкил этади. Нефтни қайта ишлаш заводи, В. И. Ленин номли иссиқлик электр марказ, «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмаси еру осмонни энг кўп булғаётганлар сирасига киради. «Фергананефтеоргсинтез» ишлаб чиқариш бирлашмасининг нефтни қайта ишлаш заводида (директор Ю. В. Данченко) ҳавога чиқинди чиқариш манбаларининг чанг тутқич воситалари билан таъминланганлик даражаси атиги 2,5 фоизга боради. Углеводород чиқитларидан тўлиқ фойдаланиш ҳамда тутаб ётган машъалларни бартараф этишга мос газ ажратиб олувчи қурилма барпо этиш масаласи ҳам кўпдан буён ҳал қилинмаётир. Ана шу корхонанинг, қолаверса, қурилиш ва таъминот ташкилотининг айби билан кокс газларини махсус тозалаш блоки қурилиши барбод бўлди. Шу йилнинг биринчи ярмида мазкур объект қурилишига ажратилган йиллик капитал маблағнинг атиги 6,6 фоизи ўзлаштирилди. Таркибида олтингугурт бўлган моддаларнинг ҳавога чиқариб ташланиши даражасини пасайтириш юзасидан мазкур корхонада ҳеч иш қилинмаяпти.

«Фергананефтеоргсинтез» ишлаб чиқариш бирлашмаси ер ости сувларининг нефть маҳсулотлари билан булғанишига йўл қўйган. Ифлос доғлар сатҳи 8,5 квадрат километрни эгаллаб, нефть қатламининг қалинлиги эса 3 метрга етади».

Кўчирмалар келтиришни шу ерда тўхтатамиз.

Биз масаланинг фақат муҳим бир қирраси ҳақида сўз юритмоқчимиз. Гап — аҳоли истеъмол қиладиган ичимлик сув хусусида.

Фарғона вилоятининг айрим районларида тоза ичимлик сув муаммоси тобора кескинлашиб бормоқда. Бунинг бош сабаби шундаки, ер ости сувлари турли нефть маҳсулотлари билан аралашиб кетмоқда. Аҳвол шу хил давом этадиган бўлса, бир неча йиллардан кейин вазиятни тузатишнинг имкони топилмайди. Масалан, Тошлоқ районида ер ости ичимлик сувининг нефть маҳсулотлари билан ифлосланиш даражаси ҳозирги вақтда ҳар литрига 0,04 дан 2,9 миллиграммгача бормоқда. Ҳолбуки, умумиттифоқ давлат санитария назорати кўрсатмаси бўйича бундай сувда нефть маҳсулотлари бўлмаслиги керак.

Маълумки, СССР Вазирлар Кенгаши 1985 йилнинг 27 майида 467-сонли махсус қарор қабул қилганди. Бу ҳужжатда нефть маҳсулотлари билан ифлосланган ер ости сувларини тутиб қолиш, тозалаш юзасидан қатор амалий тадбирлар белгиланган. Афсуски, булар қоғозларда қолиб кетди...

Фарғона иссиқлик электр маркази тозаламай чиқариб ташлаётган оқова сув йилига 586 минг кубметрни ташкил этмоқда. Унинг таркибида нефть маҳсулотлари миқдори 44,1, қалқиб чиқувчи моддалар 24, хлорид 3 баравар ошиб кетган. Ифлос оқова сувларнинг аста-секин сизиб ўтиши ва сингиши туфайли Тошлоқ районидаги ер ости ичимлик сувлари заҳарланиши даражаси аста-секин ошиб бормоқда. Сизиб ўтишга қарши қопламаси бўлган қумтепалар қуриш масаласи бир неча йиллардан буён мутасадди вазирликларнинг қарорларида қолиб кетмоқда. Бу ишни иссиқлик электр марказига ер ажратиб бермаётган Тошлоқ район Совети ижрокоми билан зарур маблағ ажратмаётган Ўзбекистон ССР Электрлаштириш вазирлиги ҳамон пайсалга солиб келмоқдалар. «Азот» ишлаб чиқариш бирлашмаси Жанубий Фарғона каналига ҳар йили 8 миллион куб метрдан кўпроқ ҳажмда ифлосланган оқова сув ташламоқда. Бу сув таркибида нефть маҳсулотлари йўл қўйиш мумкин бўлган даражадан 80, аммоний азот 8, нитрат азоти 20 марта ортиб кетган. Ана шу зарарли сувлар сизиб ўтиб, Тошлоқ районида жойлашган Бешолиш сув олиш иншоотидаги бешта қудуқни ишдан чиқарган. Ифлос сувлар ер ости сувлари билан қўшилиб, қуйироқдаги бошқа иншоотларга ҳам хавф туғдирмоқда.

«Азот» ишлаб чиқариш бирлашмасида сувни муҳофаза этиш тадбирлари учун 1990 йилнинг биринчи ярмида 1 миллион 645 минг сўм, жумладан қурилиш-монтаж ишлари учун 1 миллион 545 минг сўм ўзлаштириш режалаштирилган эди. Амалда мўлжалдаги маблағнинг 968 минг сўми ўзлаштирилган, холос. Фарғона фуран бирикмалари ва кимёвий толалар заводлари ҳам ер ости сувларини ифлослантиришда бир-бирлари билан мусобақа ўйнамоқдалар.

Қиргули атрофида жойлашган саноат корхоналари табиатни муҳофаза қилиш қонунларини қўпол равишда бузиб келмоқдалар. Шу сабабли Тошлоқ районида аҳолини ичимлик сув билан таъминлашда танглик вужудга келди. Бу ерда водопровод тармоқлари ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Қудуқлар кран орқали бошқариладиган қурилмалар билан жиҳозланмаган. Бу эса кўплаб миқдорда чучук сувлар исроф бўлишига олиб келмоқда. Куйбишев номли ва «Оқ олтин» жамоа хўжаликларида ишлаб турган қудуқларининг чуқурлиги юз метрга етган. Қудуқлар турли чиқиндилар, жумладан нефть маҳсулотлари билан ифлосланиш арафасида турибди.

Тошлоқ хўжаликларида водопровод шохобчаларини тик дренаж қудуқларига улаб юбориш ҳоллари учрайди. Бу ҳодиса ичимлик сувнинг кескин ифлосланишига олиб келади. Қудуқларнинг турли хил кимёвий дорилар билан заҳарланиш даражаси тобора ортиб бормоқда. Озиқ-овқат маҳсулотлари таркибида пестицидлар борлиги аниқланди.

Ер ости ва ер усти сувларнинг ифлосланиши туфайли районда болалар ва катталар орасида касалланиш ҳар минг кишига 1985 йилда 159 кишига тўғри келган бўлса, 1989 йили 233 кишига етди.

Бу рақамларни қаламга олишдан мақсад Фарғона вилоятида рўй берган оғир экологик вазиятни тубдан яхшилаш учун қуруқ ваъдалар, «тош» босмайдиган силлиқ қарорлар эмас, амалий иш қилиш вақти келганини қаттиқ таъкидлашдир.

ШАҲАРЛАР МАДАД СЎРАЙДИЛАР

Бир неча йиллардан бери Чирчиқ, Олмалиқ, Оҳангарон ва Навоий шаҳарларининг суви, ҳавоси хусусида кескин баҳслар, мунозаралар бўлмоқда. Чунки уларнинг тақдири республикамиз тақдири билан чамбарчас боғлиқ.

Ер, сув, ҳавомизни булғаб турган Чирчиқ «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмаси, иссиққа-қаттиққа чидамли металлар комбинати, Навоий ГРЭСи, электрохимзавод, цемент комбинати, «Навоийазот» ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ангрендаги керамика комбинати, Олмалиқдаги кимё заводларининг раҳбарлари шаънига айтилмаган танқидий гаплар қолмади. Лекин вазият ҳамон «эски ҳаммом, эски тос»лигича қолиб кетмоқда.

Тасаввур қилинг: биргина «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳар йили Чирчиқ дарёсига 180 миллион кубметр оқова сув ташламоқда. Шу ҳолнинг ўзиёқ бирлашма раҳбарларини жазолаш учун етарли асос бўла олади. Чирчиқ дарёси қирғоғидан жой олган фермер хўжаликлари чорва моллари сақланадиган қўралар, ахлат уюмлари, турли омборлар ва зоналарни кўриб, юрагингиз орқага тортади.

Навоий шаҳри суви ва ҳавосининг ифлослиги жиҳатидан алоҳида ажралиб туради. Турли хил завод, комбинат, бирлашма ва транспорт воситаларидан чиқадиган 107 минг тонна заҳарли модда аҳолини қақшатмоқда. Ҳавонинг ифлослиги сабабли шаҳар яқинидаги «Қизил Ўзбекистон», «Коммунизм», «Ленин йўли» жамоа хўжаликлари, Тинчлик, Дўрмон, Комсомольск сингари аҳоли яшаш жойларида турли хил касалликлар тобора кўпайиб бормоқда.

Янгийўл шаҳрида ҳам оғир экологик вазият вужудга келган. Бир пайтлар боғлари, ариқлари, кенг ва равон кўчалари билан номи тилга тушган Янгийўл шаҳри ҳозир сув-ҳавоси ифлос гўшалардан бирига айланди. Айниқса шаҳар ичида ўрнашган Янгийўл кимё заводи атроф муҳитини заҳарлашда давом этмоқда. Бу ҳақда матбуотда бир неча бор ёзилди, катта-кичик минбарлардан туриб тилга олинди. Лекин барибир фойдаси бўлмади.

Чирчиқ ҳам, ачинарли аҳволга тушган Ангрен ҳам, Олмалиқ ҳам, Оҳангарон ҳам, Навоий шаҳри ҳам узоқ йиллардан бери жамоатчиликнинг самимий мададини кутмоқда.

ЖУМБОҚ ҚАЧОН ЕЧИЛАДИ?

КПСС Марказий Комитети ва СССР Вазирлар Кенгашининг Орол муаммоларига бағишланган қарорларида (1988 йил) Амударё қирғоқларида турли заҳарли оқова сувлар оқизиладиган коллектор қазиш ишлари режалаштирилган эди. Шу асосда 1989 йили «Аралводстрой» бирлашмаси қошида Амударёнинг ўнг қирғоғида қазиладиган ишларни амалга оширувчи «Бухараралводстрой» тресты ташкил қилинди. Орадан икки йил ўтди. Шу вақт ичида трест 40 миллион сўмлик қурилиш ишларини амалга оширди.

Ҳукумат қарори бўйича «Средазгипроводхлопок» институти ўнг қирғоқ коллектори лойиҳасини ишлаб, уни 1990 йилнинг сентябрида тамомлаши зарур эди. Лекин бу иш шу кунгача ҳам ўзининг қонуний ечимини топмади.

Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитетининг ҳисоб-китобларига кўра ҳар йили Амударёга 10,8 кубометр заҳарлар билан тўйинган оқова сувлар келиб қуйилмоқда. Дарё суви таркибида фенол, ДДТ, пестицидлар ва турли хил нефть маҳсулотлари борлиги аниқланган. Йилнинг тўққиз ойи мобайнида дарё суви ичишга яроқсиз деб топилмоқда. Натижада Оролбўйи ҳавзасида яшаётган уч миллион киши тоза сув ичишдан маҳрум бўлаетир. Нима қилиш керак? Масалани ижобий ҳал этишнинг қандай йўллари бор? Бу ҳақда шу кунга қадар турли фикрлар, қарашлар мавжуд. Масалан, айрим олимлар, сув хўжалиги ходимлари, мутасадди ташкилотларнинг фикрича, ўнг қирғоқ коллектори зудлик билан қазилиши, дарёга келиб тушаётган оқова сувларнинг ҳаммаси Орол денгизига оқизилиши керак. Яна бир гуруҳ олимлар, жамоатчилик вакиллари ва илмий муассасалар бунга кескин қарши чиқмоқдалар. Уларнинг фикрича, Оролни чиқиндилар, мағзава сувлар билан тўлдириш жиноятчиликнинг ўзгинасидир.

Шундай қилиб, Амударёнинг ўнг қирғоғида коллектор қуриш керакми, йўқми деган масала ҳамон очиқлигича қолмоқда.

Биз бир нарсани унутишга ҳаққимиз йўқ: халқ заҳар аралаш сув ичишдан қутулиши, коллектор қурилиши илмий жиҳатдан асосланган лойиҳа асосида олиб борилиши зарур. Агар бу жумбоқ тез кунлар ичида ҳал қилинмаса, яна бир янги талафот келиб чиқиши табиий.

Ҳар кимнинг ўз кўз қорачиғи бор. Бировнинг кўз қорачиғи унинг фарзанди бўлса, иккинчи бировники — севган ёри...

Ҳаммамизнинг кўз қорачиғимиз бу — биз туғилиб ўсган она юрт: унинг тупроғи, хушманзара боғлари, тиниқ булоқлари, шарқироқ сойлари, минг дардга даво мевалари, бепоён қирлари ва, ниҳоят, Ороли...

Кўз қорачиғини асраш юртини севган ҳар бир кишининг муқаддас бурчидир.

НАЗАРДАН ҚОЛГАН ДЕПУТАТЛАР

Амударё районидаги «Манғит» совхозининг «Большевик» бўлимида сайловчиларимдан бири сўзга чиқиб шундай деди:

— Республикамиз манфаатларини ҳимоя этмаётган В. Огарок, Б. Сатин, В. Анишчев сингари халқ депутатларини чақириб олиш пайти келмадими?! В. Огарок СССР Олий Кенгаши мажлисларида тез-тез сўзга чиқиб туради. Лекин у бирон марта ҳам на Ўзбекистонни, на Оролни ҳимоя қилгани йўқ. Б. Сатин билан В. Анишчев эса оғизларига мум солиб олишган. Биз энди уларга мутлақо ишонмаймиз.

Сайловчилар бири олиб, бири қўйиб инсоний қадриятлар, ижтимоий адолат, меҳр-оқибат, халқимизнинг кўз қорачиғи бўлган Орол муаммолари хусусида тўлқинланиб сўзладилар.

Ҳа, СССР Олий Кенгашининг тўртинчи съездида Иттифоқ бюджетини тақсимлаш масаласи кўриб чиқилди. Фожиалар миқёсида бир-биридан кам бўлмаган Чернобиль ва Орол хусусида турли ҳужжатлар қабул қилинди. Чернобиль фожиаси оқибатларини тугатиш учун ўн икки миллиард сўм ажратилгани ҳолда, Оролга атиги бир миллиард сўм атрофида сўз юритилди.

В. Огарок халқ депутати сифатида бу жиддий масалага ўзининг қатъий муносабатини билдириши керак эди. Лекин депутатимиз одатдагидай четда турди. У Ўзбекистон ССР Вазирлар Кенгаши раисининг биринчи ўринбосари бўлиб ишлаб юрган кезларда расмий маҳкамалар Чернобиль фожиасидан зарар кўрганларга ёрдам учун 80 миллион сўм ўтказган эдилар. Арманистонда рўй берган зилзила оқибатларини тугатиш учун эса республикамизда махсус трест тузилди. Шу ўринда табиий савол туғилади: хўш, РСФСР ва бошқа республикалар Чернобиль ҳалокатидан кам бўлмаган Орол фожиаси учун қанча жамғарма ўтказган эканлар? Шу ҳақда депутат В. Огарок бор ҳақиқатни айтиб берса бўлмасмиди? Бўлар эди, лекин у хоҳламади!

Орол фожиасини бутун дунё тан олаяпти. Аммо СССР Олий Кенгаши бу долзарб муаммони ижобий ҳал қилиш учун вақт ҳам, имкон ҳам топа олмаётганлиги тушунарли эмас.

Сайловчиларимнинг саволларига муфассал жавоб қайтаришга ҳаракат қилдим. Халқ депутатлари сифатида бизнинг манфаатларимизни ҳимоя этишни истамаётган В. Огарок, Б. Сатин, В. Анишчевларни чақириб олиш масаласини ҳам қўллаб-қувватладим.

Савол берган мўйсафид эса жавобларимни эшитишга эшитди-ю, синиқ оҳангда шундай деди:

— Сайловчиларнинг яна бир истагини Ўзбекистон халқ депутатлари ва Олий Кенгаш раёсати аъзоларига етказсангиз. Яхши биласизки, биз Орол фожиаси туфайли азоб чекмоқдамиз, сув ўрнига заҳар-заққум ичаяпмиз. Оролбўйи минтақасида яшаётган аҳолининг оғир ижтимоий аҳволини ҳисобга олиб, турмуш шароитларимизни яхшилаш мақсадида маошларимизни ошириш масаласи ўйлаб кўрилсе, адолат бироз қарор топган бўларди.

Умуман олганда, Оролнинг қуриши туфайли жабр кўраётган тегаралар хусусида сўз кетса, биз фақат Қорақалпоғистонда рўй берган оғир экологик вазиятни тилга олиш билан чекланиб қўя қоламиз. Ваҳоланки, Хоразм ва Бухоро вилоятларининг аҳволи ҳам Қорақалпоғистонникидан қолишмайди. Бас шундай экан, Фарғонадаги экологик вазият Ўзбекистон ССР Олий Кенгашида, Орол ва Оролбўйи минтақаси муаммолари эса СССР Олий Кенгашида кўрилиши, махсус қарорлар қабул қилиниши керак.

КЎЗ ҚОРАЧИҒИ

Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ, Қорақалпоғистон халқ депутати

ҚАБРИСТОНДА ОҚ ЛАЙЛАКЛАР

Лайлакмозор — Фарғона вилоятининг Ўзбекистон райони Карл Маркс номли давлат хўжалигидаги Қуштепа қишлоғи қабристони. Бу муқаддас даргоҳда юзлаб оқ лайлаклар яшашади. Тўронғи тераклари учида 2—3 тадан эски ин бўлиб, ҳар йили чўп устига чўп қўйилавергани дан уялар каттариб кетган.

Баҳорнинг авж палласи, лайлакмозор атрофидаги сой ва зовур бўйларида ўсган жийдаларнинг анбар ҳиди кўнгилни сархуш этади. Катта асфальт йўл ёқасидаги шопилоя анғизини шудгор қилишаётган экан, плуг лемеҳлари палахса-палахса қилиб ағдараётган тупроққа ўнлаб лайлаклар ёпирилишиб, ер остидан чиққан қуртларни териб ейишарди.

Сирдарё бўйлари табиатига чирой қўшаётган бу жониворлар зидиликда йилнинг тўрт фаслида ҳам шу ерда яшаб қолишмоқда. Экинларга кимёвий ишлов бериш оқибатида Ўзбекистоннинг бутун ҳайвонот ва ўсимликлар дунёсига зарар етказилган ўтган ўн йилликлардан омон қолган бу «яшил орол»да яшаётган оқ лайлакларни кўриб ҳайратингни ҳам, завқингни ҳам яширолмайсан киши. Ким билсин, агар қабристон бўлмаганида, лайлакмозор ҳам қайдалиб чигит экиб ташланармиди.

Дорилардан суву ҳаво заҳарланиб, жонзотлари озор топган табиатимиз йўқотишларини тиклаш пайти келди. Тўронғи теракларига ин қурган лайлакларни бизнинг ташрифимиз асло безовта қилмади. Улар одамларга кўникишмоқда. Бу ердаги гўзал манзара... Полапонига тумшуғида емиш олиб келган бир лайлак жуфтига ўз «тили»да нимадир деди ва чиройли бўйнини орқага ташлаб «ноғора» чала кетди...

Лайлакмозорда чумчуқларнинг ҳам сон-саноғи йўқлигининг ўз сир-синоати бор, албатта: чумчуқлар лайлакларнинг сават инлари орасига ин қуришади. Ҳар икки қуш ҳам бир пайтда тухумдан бола очиб чиқади. Лайлак болалари учирма бўлгунча чумчуқлар ҳам полапонларини темиркано т қиладилар. Маълумки, лайлакларнинг қушандаси сариқ чумолидир. Чумолилар инга ўрмалаб чиқиб, тухумдан энди чиққан полапонларни нобуд этишлари мумкин. Чумчуқлар чумолиларни териб еб, лайлак болаларига яқин йўлатишмайди...

Биз лайлак болаларини суратга олиш учун мозор этагидаги энг паст ўсган тўронғи тераги томон кетдик.

Зоқиржон ҲАЙДАРОВ.

СУРАТЛАРДА: Лайлакмозор оқ лайлаклари.

Муаллиф олган сурат лавҳалар.

Инсон ва қонун

«ЮВВОШЛАР»

Хазонрезги кузнинг салқин оқшомларидан бири. Танишларининг тўйидан «тўйиб» чиққан уч улфат чайқалишиб симёғоч тагига келиб тўхташди.

— Менда бир таклиф бор, — деди Иноғом шерикларига қараб. — Ҳозир «бир кило» олсак-да, жононларга борсак, н-нима дейсизлар?

Жўраларга бу таклиф ёқиб тушди. Ёнларини титкилашиб, икки «мўйсафид»га пул чиқаришди. Сўнгра узун-қисқа бўлишиб серқатнов Куйбишев шохкўчасига чиқиб, дуч келган машинага қўл кўтара бошлашди. Ниҳоят, ВАЗ-2103 маркали «Жигули» улар ёнига келиб тўхтади.

— Бизни Мунис кўчасига олиб бориб қўйинг. Хафа қ-қилмаймиз...

Ҳайдовчи «мижоз»дан гупиллаб арақ ҳиди келаётганидан «йўқ» ишорасини қилмоқчи эди-ю, лекин уч оғайни унинг розилигини ҳам кутмай машинага чиқиб олишди. Айтилган жойга келишгач, машинадан фақат Иноғом тушди. Кутиб туришларини айтиб, қайсидир хонадонга кириб кетди. Анчадан сўнг у ғудраниб қайтиб чиқди.

— Уйида йўқ экан... Қўйлиқ-6 га борамиз! — Ширакайф Иноғом ҳайдовчига машинани шу ёққа ҳайдашни, ҳаққини икки баравар тўлашини айтди. Унинг кўзларидан қандайдир бежо маънони уққан машина эгаси Сулаймонқулов улардан қутулиш учун бирор баҳонани рўкач қилмоқчи бўлди. Лекин яхшигина «тортишган» улфатларга гап уқдириш қийин эди.

— Ҳайда! — деди унга Виктор исмли жуссадор йигит. — Бизни айтган жойимизга олиб бориб қўясан. Пулни ҳам ўша ерда оласан.

Сулаймонқулов тузоққа тушганлигини англади. Лекин сир бой бермай, ётиғи билан ёнилғи тугай деб қолганлиги, агар уйига етиб олмаса, кўчада қолиб кетиши мумкинлигини айтиб, уни қўйиб юборишларини сўради. Аммо жўралар унинг гапини эшитгилари ҳам келмади. Йўлда безорилар янада дадиллашишди. Машина айтилган манзилга келганда уч ошнанинг бири Сулаймонқуловнинг бўйнига резина сим солди. Иккинчиси биқинига пичоқ қадади. Ишнинг бундай кескин тус олишини ўйламаган Сулаймонқуловнинг ранги ўчиб, кўзига болалари кўриниб кетди. Учинчи шерик эса бу пайтда унинг чўнтакларини тозалаб бўлган эди. Иноғом 500 сўм пул ва машинадаги магнитофонни олтита кассетаси билан қўлтиқлади-да, Виктор билан аллақаёққа ғойиб бўлишди. Машинада «қоровул» бўлиб Зуҳриддин қолди. Бир оздан сўнг ғойиб бўлганлар пайдо бўлишди. Уларнинг нимадандир норози эканликлари гап-сўзларидан билиниб турарди. Улар машина олдига келгач, жанжал авжига чиқди. Шериклар орасидан қанақа ола мушук ўтганлигини билиш учун «қоровул» машинадан тушди. Айни шу қулай пайтдан фойдаланган Сулаймонқулов машинани ўт олдирди-да, газни босди. Милиция бўлимида бўлган воқеани навбатчига айтиб берган Сулаймонқулов оператив группани жиноятчилар ҳузурига бошлаб келди. «Уч оғайни ботирлар» узоққа қочиб улгурмадилар. Ўша туннинг ўзида улар қўлга олиндилар.

1966 йилда Тошкент шаҳрида туғилган Виктор Гречушкин, 1969 йилда туғилган Иноғом Буваматов ва Зуҳриддин Усмонов суд мажлисида ювош тортишиб, мўмин-қобил, гўё қўй оғзидан чўп олмаган беозор одамга айланиб қолдилар. Зўр бериб айбни бир-бирига ағдариб, сувдан қуруқ чиқмоқчи ҳам бўлишди. Лекин одил суд ҳукми вожиб. Сергели район халқ суди уларнинг ҳар бирини саккиз йил муддатга озодликдан маҳрум қилди.

Раҳмонали АКВАРАЛИЕВ.

Сўхликлар орасида Мирзо ота Юсуповни танимайдиган киши йўқ десак янглишмаймиз. Чунки улар Улуғ Ватан урушидан ғалаба билан қайтгач, 33 йил давомида ички ишлар бўлимида участка инспектори бўлиб хизмат қилдилар. Айни пайтда отанинг ўттиздан зиёд шогирди эл-юрт тинчлигини сақлашга баҳоли қудрат ҳисса қўшмоқда.

СУРАТДА: Мирзо ота Юсупов.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

ТУРМУШ ЧОРРАҲАЛАРИДА

ЭНИДАН БЎЙИГА

БОЗОР иқтисоди бу тарзда кечишини уни тезроқ жорий этиш учун куйиб-пишган тарафдорларнинг ўзлари ҳам хаёлларига келтирмаган бўлсалар керак. Савдо ходимларининг иши дўконларни тез-тез ёпиб, нархни алмаштиришдан иборатга ўхшаб қолди. Бугун у нарсанинг нархи ошса, эртасига бунисиники тушади. Индинга нима бўлиши номаълум...

Бу борада Тожикистонда ҳам кутилмаган қийинчиликлар туғилаяпти. Унисининг энидан уриб, бунисининг бўйига улашга уринилмоқда. Яқинда нархларни ўзгартириш ҳақида республика Вазирлар девонининг навбатдаги фармонлари эълон қилинди. Болаларга аталган моллардан бир қисми, асосан сунъий толалар қўшиб тайёрланган кийим ва пойафзаллар, пайпоқлар, мактаб сумкалари нархи 15 фоиздан 50 фоизга туширилди.

Серфарзанд оилалар бошлиқлари салгина енгил нафас олишган бўлса, кашандалар ва ўткир ичимликлар ишқибозлари бош қашиб қолишди. Ароқнинг нархи 70 фоиз, вино эса 100 фоиз оширилди. Четга чиқариладиган вино маҳсулотлари баҳоси эндиликда 100-150 фоизга оширилган ҳолда жўнатилади. Бу қимматлашувга ун ва ундан тайёрланадиган маҳсулотлар нархининг арзонлашиши ҳамда Украина спиртининг олдингидан ўн баравар ортиқ нархда олинаётганлиги сабаб қилиб кўрсатилмоқда. Шундоқ ҳам топилиши қийин бўлган сигаретларнинг баҳоси сезиларли даражада ошди. Масалан, бир қути «Космос»ни 2 сўмга, «Лаъл»ни 1 сўмга, «Астра»ни 50 тийинга сотиб олиш мумкин.

Нархи ошса ҳам дўконларда доимо бўлса, кошки эди. Акс ҳолда кунимиз яна чайқовчиларга қолиб, бирни ўнга олаверамиз.

Ўринбой УСМОН,
«Халқ сўзи» мухбири.
Хўжанд шаҳри.

Мачитни аҳоли қуради

ЖИЗЗАХ. Беклар, Тарақли, Аришли, Янгиқишлоқ ва Янгиобод қишлоқларида истиқомат қилаётган аҳли мўминлар мачит қурилишига розилик беришни сўраб анчадан буён маҳаллий ҳокимиятга мурожаат қилишаётганди. Яқинда уларнинг талаблари ижобат бўлди. Иттифоқ қишлоқ совети ижроия комитети раҳбарлари маслаҳатлашиб, «Қангли» мачитини қуришга ижозат беришди. У ҳашар ҳамда аҳолидан тушган хайрия ҳисобига тикланади.

Имом БЕРДИ.

Бугунги турмуш мавзуида

«РАИС ИНТЕРВЬЮ БЕРМАЙДИ!»

Яқинда хизмат юзасидан Тошкент шаҳар совети ижроия комитетига бориб ҳайратдан ёқа ушладим. Қўлида ҳужжати бўлган журналистга муносабат шундай бўлса, оддий фуқаро бу маҳкамага қандай йўласин?! Ичкарига қадам қўйишингиз билан миршаблар қарши олишади. Уларга паспорт ёки гувоҳнома кўрсатишнинг ўзи кифоя қилмайди. Учрашмоқчи бўлган ходим билан ички телефонда боғланиб, ҳузурига кириш учун рухсатини олишингиз керак. Қабулхона котибасига ўзимни таништириб, раис ҳузурига кирмоқчи эканлигимни айтдим. У мажлисда экан, котиба раис ёрдамчиси Е. С. Ртишевага мурожаат қилишимни маслаҳат берди. Ўртоқ Ртишева телевидениедан эканлигимни билгач, қисқа қилиб «раис интервью бермайди» деди ва телефон трубкасини қўйди.

Қизиқ, бундай ваколатни раис ёрдамчисига ким берган экан? Бир амаллаб Ртишеванинг қабулига кириб, мақсадимни тушунтирдим.

— Бу масала бўйича раис муовини В. Костинга учрашинг, — деди у.

Икки кун овора бўлиб на В. Костиннинг, на бирор бошқа ўринбосарнинг қабулига кира олдим. Котибалар тўтиқушдек «мажлис», «кенгаш» деган гапларни такрорлашарди...

Менга таъсир қилган яна бир нарса — эшиклардаги ёзувлар рус тилида, деярли барча котибалару ёрдамчилар ҳам ўзбек тилини билишмайди. Ўйланиб қоласан киши: мен-ку мақсадимни рус тилида тушунтира оларман, лекин бу мўътабар ижрочи идорага арз билан борган, русчани яхши билмайдиган отахону онахонларнинг ҳоли не кечади?

Кунига 20 мартлаб қўнғироқ қилиб керакли одамларни топа олмаганимдан кейин сўнгги чорани қўлладим: расмий телефонограмма йўлладим.

Кўрсатув ўз вақтида ўтди. Унда ижроком вакили ҳам қатнашди. Лекин мен тўрачилик, сансоларлик каби иллатлар ҳамон яшаб келаётганига яна бир бор амин бўлдим. Бу билан Тошкент шаҳар совети ижроия комитетидаги раҳбар ўртоқларни бюрократга чиқармоқчи эмасман. Уларнинг орасида халқпарвар, жонкуярлар ҳам бордир. Лекин ҳамма гап юқоридаги тўсиқлардан ўтиб уларнинг ҳузурига кириш «шарафига» муяссар бўлишда.

М. АСҚАРОВА,
СССР Журналистлар уюшмасининг аъзоси, тележурналист.

Бу машъум фалокатдан омон қолганлардан бири — Иван Петрович Кулаков ҳозир Минскда яшайди. Ўшанда атом сув ости кемасининг бош старшинаси Иван Кулаков 500 БЭРдан ортиқроқ нурланган эди. Фалокат мана бундай содир бўлганди: 1961 йил июль ойида Шимолий Атлантикага топшириқ билан кетаётган эди. Барча қисмлар бенуқсон ишларди. Лекин 4 июлда реакторнинг авариядан ҳимояланиш қисми тўрсатдан ишламай қолди, босим бирдан пасайиб, ҳарорат кўтарилиб кетди, сув ҳайдаш қисмлари ишдан чиқа бошлади.

...Фалокат содир бўлганидан ҳафта ўтиб унинг боши қаттиқ оғриб, кўзи кўрмай қолди. У қон қусарди. Ўшанда унга ҳарбий тиббиёт академиясининг врачи Г. И. Алексеев жуда катта ёрдам қилди. Иваннинг ҳаётини бир неча бор қон қуйиш билан сақлаб қолди.

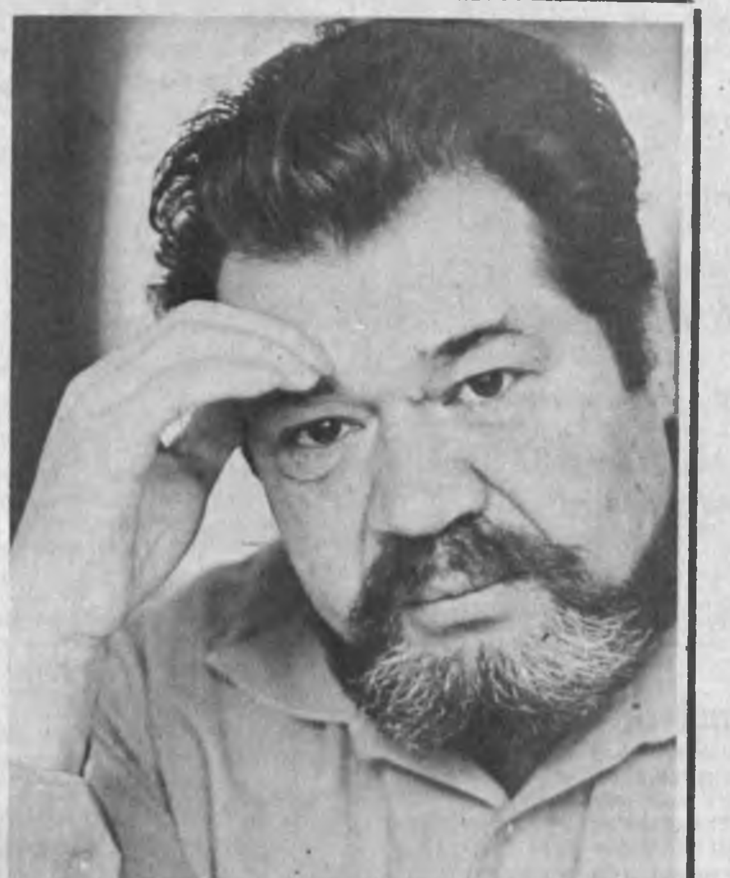

СУРАТЛАРДА: 1. Э. П. Кулаков. 2. Авариядан сўнг санаторияда (чапдан ўнгга) катта ёрдамчи В. Н. Енин. 3-ранг капитани А. С. Козирев ва катта старшина И. П. Кулаков. (1961 йил, куз).

ТАСС фотохроникаси.

ҚОНУННИНГ БУЗИЛИШИ, ҲУҚУҚНИНГ ТОПТАЛИШИ

Аҳмаджон ОДИЛОВ устидан суд жараёнида

Наманган вилоятидаги Поп ишлаб чиқариш бирлашмасининг собиқ бош директори Аҳмаджон Одилов олти йилдан буён судсиз, қонунга хилоф равишда қамоқда сақланаётганлиги ҳақида рўзномамизнинг 17 январь сонида ҳикоя қилган эдик. Маълумки, яқинда Москвада СССР Олий суди А. Одилов устидан қўзғатилган жиноий ишни кўришни бошлади. Марказда чиқаётган нашрларда бу борада турли фикрлар айтилмоқда, одамлар ўртасида эса яна миш-мишлар тарқалмоқда.

Журналист Сафар ОСТОНОВ судланувчининг ҳимоячилари Рустам ЕДГОРОВ ва Турсун ТОЖИЕВлар билан учрашиб, суҳбатлашди.

— Рустам ака, сиз билан Аҳмаджон Одилов иши бўйича суд бошланиши арафасида гаплашган эдик. Мана ниҳоят, СССР Олий судида ушбу иш кўрилмоқда. Суд жараёнининг дастлабки кунлари ҳақида икки оғиз тўхталсангиз.

— 18 апрель суд мажлиси бошланиши биланоқ судланувчилар ва ҳимоя томон давлат айбловчиларига (улар икки киши, суд тажрибасида кам учрайдиган ҳолат) норозилик билдирдилар. Чунки айнан шу икки давлат айбловчиси ушбу тергов ҳаракатлари устидан назорат олиб борган, судланувчилар тергов пайтида ёзган юзлаб шикоятларда келтирган қонуний ва асосли важларни текширмасдан жавоб қайтариб келганлар. Улар судда ҳам адолатли, қонуний йўл тутишларига кафолат йўқ эди.

— Сиз ҳозир «судланувчилар» деган иборани ишлатдингиз. Улар кимлар?

— Аҳмаджон Одилов, Задарё район партия комитети котиби Ўлмас Холдоров, Поп ишлаб чиқариш бирлашмасидаги совхоз бўлим бошлиғи Абдураҳмон Ҳамроқулов, совхоз директори Мўмин Одилов (у Аҳмаджон Одиловнинг укаси), ферма мудири Йўлдош Тўраевлар. Уларнинг ҳаммаси бир иш бўйича судда тергов баришлари керак.

— Айбловчиларга нисбатан сизлар томонингиздан қўйилган талабга суд ҳайъати қандай муносабатда бўлди?

— Минг афсуски, мутлақо қонуний талабларимиз асоссиз рад этилди. Шундан сўнг биз судланувчиларнинг қамоқда сақланаётганликларини қонунсиз ҳисобга олиб, уларни тилхат орқали очиқда қолдириш хусусида судга илтимоснома киритдик. Бу ҳақли талабимиз ҳам қаноатлантирилмади. Ана шундан сўнг биз СССР Олий суди ҳайъати томонидан ишнинг қўриб чиқилишига норозилик билдиришга мажбур бўлдик ва суднинг Ўзбекистонда, ўзбек тилида ўтказилишини талаб қилдик. Барча асосли илтимосларимиз инобатга олинмагач, судланувчилар билан суд ҳайъати ўртасида руҳий ҳолат бузилди. Шундан сўнг суд ҳайъати Одиловни судда қатнашиш ҳуқуқидан маҳрум қилди. Мен ҳимоячи ўрнимни ташлаб чиқиб кетишга мажбур бўлдим.

— Шу ҳаракатингиз қонунийми?

— Ахир мен Москвага Аҳмаджон Одиловни ҳимоя қилгани борганман, унинг бўш ўриндиғини эмас. Бундан ташқари Аҳмаджон Одиловнинг ўзи ҳам мендан шуни талаб қилди. Қолаверса, ҳимоячи ўрнимни ташлаб кетишдан олдин Ўзбекистон ЖПКсининг 241-моддаси талабларига асосан суд мажлиси протоколига СССР Олий судидаги қонунсиз ҳаракатлардан норози бўлиб, ҳимоя ўрнимни қолдириб чиқишга мажбур эканлигимни билдирдим.

— Бизга марказий матбуот хабарларидан маълум бўлишича, Одилов суднинг иш олиб бориш тартибини бузган, ўзини қўпол тутган. Шу ҳақда аниқроқ гапириб берсангиз.

— Оқлов ҳам, қоралов ҳам қонуний ва адолатли бўлмоғи керак. Аҳмаджон Одилов қарийб етти йилдан бери турма шароитида ноҳақ жабрланиб келинди. Унинг ва ҳимоя томонининг бутун умиди судда эди. Биз Олий суд бу қонунсизликларга барҳам беради деб ўйлаган эдик. Кутилмаганда умидларимиз пучга чиқди. Ана шундай бир вазиятда Одиловнинг қандай руҳий ҳолатга тушганлигини бир тасаввур қилайлик. Шунда уни тушуниш мумкин. Ахир у инсон-ку, бундай қонунсизликларга қачонгача чидаш мумкин!

— Илгари суҳбатимизда сиз жиноят қаерда содир этилган бўлса, суд ҳам ўша ерда бўлиши керак деган эдингиз. Қолаверса, бу иш бўйича 800 дан ортиқ гувоҳ сўроқ қилинаркан. Бунча одамни Москвага чақиртириш имкони ҳам йўқ, албатта. Ана шу асосли важлар туфайли, ўзбекистонлик бир гуруҳ СССР халқ депутатлари мамлакатимиз Олий судига ёзма равишда мурожаат этиб, жиноят ишини кўриб чиқиш учун Ўзбекистонга беришни илтимос қилишган эди. Халқ депутатларининг бу илтимосномаси тақдири нима бўлди?

— Бундай талаб билан мен СССР Олий суди бошқарув мажлисига мурожаат этган эдим. Кейинчалик, сиз айтгандек, халқ депутатлари ҳам Олий суд раиси номига шу масала юзасидан хат йўллашган экан. Бизларнинг барча ҳақли талабларимиз инобатга олинмади. СССР Олий суди бундай муносабати билан республикамизнинг суверенитети, мустақиллигига нисбатан ҳурматсизлигини кўрсатди. Ўзбекистон ЖПКсининг 203-моддасига биноан ишни тез ва ҳар томонлама ўрганиб чиқиб, адолатли ҳал қилиш учун жиноят қаерда содир этилса, суд ўша ҳудудда бўлиши лозим. Бизнинг талабимиз ҳам ана шу қонунга асосланган.

— Маълумки, Москвада суд таржимонлар иштирокида ўтмоқда. Бу ҳол ишни кўришни қийинлаштирмайдими? Қолаверса, вақтни ҳам икки баравар кўп олади-ку!

— Ёдингизда бўлса, аввалги суҳбатимизда инсон тақдирини таржима йўли билан тўғри ҳал этиб бўлмаслигини айтгандим. Москвада бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдим. Судланувчилар айтмоқчи бўлган фикрларини таржимон аниқ ва тўлалигича ифода этиб беролмаяпти. Боз устига, мен судда ҳимояни эмас, балки таржима тўғри бўлишини кузатиш билан овораман. Мақсадимиз суддан қочиш ёки уни чалғитиш эмас. Судланувчилар ўзларига қўйилган айблар бўйича фикрларини судга тўла-тўкис тушунтириб бера олишлари лозим. Судланувчиларнинг дилини, миллий руҳиятини билмаган суд ҳайъати таржимон орқали адолатли хулоса чиқара олишига ким кафолат бера олади? Ҳеч ким.

Шуни ҳам таъкидламоқчиманки, бизнинг республикамиз ўзининг Олий Кенгаши томонидан сайланган, етук, малакали Олий суд ҳайъатига эга. У ҳар қандай оғир жиноятлар билан боғлиқ ишларни кўриб, қонуний ҳал қилишга қодир.

— Судга раислик қилувчи ва давлат айбловчилари Москвадан экан. Халқ маслаҳатчилари-чи?

— Улар ҳам Ўзбекистон фуқаролари эмас. РСФСР ва Тожикистондан чақиртирилган. Бир сўз билан айтганда, Ўзбекистоннинг беш фуқаросини республикамизга алоқаси йўқ кишилар суд қилишмоқда. Бекитишнинг ҳожати йўқ, бу ўз-ўзидан одамнинг иззат-нафсига тегади. Ҳеч бўлмаганда давлат қораловчиси ва халқ маслаҳатчиларидан бири Ўзбекистондан бўлиши шарт эди.

Кўз ўнгимизда содир этилаётган қонунсизликлар, адолатсизликлар ва камситишларни республикамиз бор-йўғи кузатиб турибди, холос. Ҳатто бу ишга бўлган муносабат ҳам ҳозирча пинҳон сақланмоқда. Шунчалик оёқ ости қилиндикки, ҳатто марказдан келган терговчилар оналаримиз, опа-сингилларимизни ҳам асоссиз, қонунсиз равишда хўрладилар, ҳақоратладилар. Биз учун энг муқаддас, илоҳий ҳисобланган қабристонларимизни бойлик ахтариб портлатганларида ҳам жим турдик. Бундай разолатга чидаш мумкинми?

Алам қиладиган яна бир жойи шундаки, халқнинг кўз-қулоғи ҳисобланган журналистларимиз негадир сукут сақламоқда. Улардан бирортаси судда иштирок этаётгани йўқ. Ваҳоланки, бошқа республикалар матбуот вакиллари, масалан, Москва, Ленинград, Украина, Белоруссия рўзномалари, телевидениелари суд жараёни ҳақида бир неча бор суҳбатлар уюштиришди. Мени тўғри тушунинглар, гап фақат Аҳмаджон Одилов тўғрисида бораётгани йўқ, халқимизнинг қадр-қиммати, ор-номуси ҳақида бораяпти.

— Сиз судни ташлаб кетдингиз. Аҳмаджон Одилов судда қатнашиш ҳуқуқидан маҳрум этилди. Бу ёғи нима бўлади? Келгусида судда яна қатнашиш ниятингиз борми?

— Ҳимоячи ўрнимни ташлаб чиқиб кетганимдан сўнг судланувчиларга давлат ҳимоячиси таъминлаш мақсадида суд 4 июнгача танаффус эълон қилди. Судга қайтаманми, йўқми — бунга шу кунларда Москвада Одилов билан бўладиган рухсат этилган шахсий учрашувимиздан сўнг жавоб бера оламан. Бу масала ижобий ҳал бўлмаган тақдирда суд мажлисида кузатувчи сифатида қатнашишим аниқ.

Турсун ТОЖИЕВ, ҳуқуқшунослик фанлари номзоди. Узоқ йиллар прокуратура соҳасида ишлаган. Ҳозир Чилонзор райони адвокатлар коллегиясининг раиси.

— Турсун ака, тажрибали ҳуқуқшунос ва олим сифатида сиз Аҳмаджон Одиловнинг шунча йилдан буён қамоқда судсиз сақланаётганлиги ва умуман унга нисбатан тергов ҳамда суд органларининг муносабатларини қандай баҳолайсиз?

— Мен бунақа қонунсизликни биринчи бор учратишим. Худо кўрсатмасин, агар ана шундай воқеа республикамизда содир этилганида борми, қанчалаб одамларнинг боши кетарди. Марказдагилар кўз кўриб, қулоқ эшитмаган бундай қонунсизлик ҳақида бутун мамлакатга жар солишарди. Аҳмаджон Одилов ва республикамизнинг яна бир гуруҳ фуқароларига нисбатан бўлаётган адолатсизликлар ҳақида эса ҳеч ким лом-мим демаяпти.

Мен Одиловни айбдор ёки айбсиз демоқчи эмасман. Бу суд тергови жараёнида аниқланади, албатта. Аммо инсон ҳуқуқларини поймол қилишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Марказий рўзномалар Одилов судда ўзини ёмон тутганлигини ёзишди. Энди ўзингиз ўйлаб кўринг, қарийб етти йилдан буён қамоқда қонунсиз сақланиб келинаётган кишининг асосли талаблари қондирилмаса, у бунга қандай чидасин? Ахир бу ўтакетган адолатсизлик-ку. Одилов «мен рус тилини билмайман, мени ўз она тилимда сўроқ қилинглар. Ахир менинг ўз она тилим бор-ку!» деб талаб этди. Дарҳақиқат, нега энди у рус тилида таржимон ёрдамида суд қилиниши керак? Нима, унинг ўз тили, ватани йўқми? У бошқа сайёрадан келган одамми? Бизда инсон ҳуқуқлари ҳимояси бўйича қабул қилинган барча қонунларни оёқ ости этишга ўрганиб қолишган. Ўн йиллар давомида халқ бошига тушган фожиалар, қонунсизликлар кўламини кўз ўнгингизга бир келтиринг... Шунинг учун ҳам бугунги кунда ҳуқуқий давлат тузиш кечиктириб бўлмайдиган вазифа эканлигини таъкидлаяпмиз. Фақат ана шундагина биз адолатсизликлар илдизини қуритишимиз мумкин.

— Турсун ака, биз фақат бир томонлама фикр юритмаяпмизми? Судланувчилар, ҳимоячилар, халқ депутатлари томонидан қўйилган талабномаларнинг инкор этилишида Олий суднинг ҳам асоси бордир?

— Улар томонидан бирорта ҳам асосли, қонуний важ келтирилаётгани йўқ. Инсонни етти йил судсиз қамоқда сақлаш мумкинлиги қайси қонунда, қайси ҳужжатда, қайси Конституцияда қайд этилган? Марҳамат, халққа ошкор этишсин. Шахсан мен ҳуқуқшунос олим сифатида бундай қонун борлигини билмайман. Улар тахминлар ва гумонларни важ қилиб кўрсатаяпти. Гўё суд Ўзбекистонга берилса, таниш-билишчилик орқали ён босишлар бўладигандек, Одилов асоссиз чиқариб юбориладигандек. Ахир Одиловнинг айблари терговда исботланган бўлса, суд жараёнида улар тасдиқланса, қайси бир судья кўр-кўрона хулоса чиқаришга ботина олади? Унинг ҳам елкасида боши бор, ўйлайди, асоссиз ҳукми учун эртага жавоб бериши кераклигини билади-ку! Аслида гап бошқа ёқда. Мен тергов материаллари билан танишиб чиқишга улгурганим йўқ. Тўғриси, бунинг учун менга вақт ҳам беришмади. Ваҳоланки, қонун талабига кўра мен материаллар билан тўла танишиб чиқмасдан туриб, судланувчини ҳимоя этиш учун судда иштирок қилишим мумкин эмас. Менимча, Олий суд ҳозирданоқ СССР прокуратураси топшириғини бажаришга киришган кўринади. Терговчи Свидерский «Литературная газета»га берган интервьюсида бу жиноий ишни Олий суд ўз ихтиёрига қабул қилиб олишини сўраганлигини айтган эди. Демак, унинг умиди Олий суддан, яъни мамлакат прокуратураси Олий судга тазйиқ ўтказиш имконига эга. Агар тергов ҳар томонлама ва асосли олиб борилган бўлса, суднинг қаерда ўтиши (фикримча, терговчининг ўзи тўплаган материалларнинг) унга барибир эмасми? Фикримча, терговчининг ўзи тўплаган материалларининг тасдиқланишига ишонмайди, чўчийди.

— Одиловга асосан қанақа айблар қўйилган?

— У давлат мулкини катта миқдорда талон-тарож қилганликда, пора берганликда ва олганликда айбланган.

— Бу айблар тергов материалларида қай даражада ўз исботини топган?

— Боя айтдим, мен тергов материаллари билан тўла таниш эмасман. Қўлимдаги айблов қарорига асосланишим мумкин, холос. Айбловнинг кўп қисми афсоналарга ўхшайди. Масалан, «Номаълум шахслар орқали фалончига унча, писмадончига бунча пора берилган» қабилидаги сўзларни ўқиб, терговчиларнинг саводхонлигига ҳайрон қоласан киши. Бундан ташқари фалончига 100 сўм, фалончига умумий баҳоси 300 сўмлик озиқ-овқат ёки фалончига 80 сўмлик баҳмал, яна кимгадир 11 сўм 87 тийинлик яримта қўй, қўйингки, кишининг ҳам ғазабини, ҳам кулгусини қистайдиган айблар қалашиб ётибди. Яна бир далил келтириш ўринли деб ўйлайман: айблов қарорида «Тошкент шаҳрида тергов давомида аниқланмаган шахслар орқали умумий баҳоси 300 сўмлик озиқ-овқат ва бошқа товарлар» пора сифатида берилганлиги кўрсатилган. «Аниқланмаган шахслар» ва «бошқа товарлар»нинг қанчалик даражада қонуний кучга эга эканлигини тушунтириб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак. Бундан ташқари Одилов пора сифатида ўндан зиёд одамга биттадан қўй берганлиги кўрсатилган. Ажабланарли жойи шундаки, қўйларнинг ҳар бири 23 сўм 14 тийинлик эканлиги кўрсатилган. Айрим қўйлар 23 сўму 11 тийинлик эканлиги «аниқланган». Нима, Одилов сунъий равишда қўй ишлаб чиқарадиган корхонага эгамидики, унинг қўйлари шунчалик бир хил вазнда бўлса, ҳатто грамм-граммигача бир-бирига ўхшаса? Яна бир гапни айтай: олди-бердилар ҳақида сўз кетганлигига қарамай, Одилов тергов давомида гувоҳлар билан умуман юзлаштирилмаган.

Терговчиларнинг мақсади шундаки, улар қандоқ бўлмасин, ишни юмалоқ ёстиқ қилиб суддан ўтказиб юборишмоқчи. Аммо биз, ҳимоячилар, ҳуқуқшунослар кенг жамоатчиликка, халқ депутатлари кучига таяниб, бундай қонунсизликка йўл қўймаймиз. Яна бир нарса ҳаммага ойдек равшан бўлиши керак: агар Одиловнинг айблари терговда тасдиқланган бўлганида, бу иш аллақачон судга ўтказиларди.

— Марказий матбуотда Одилов оғир жиноят қилганлиги ҳақида ҳам ёзилган эди-ку!

— Одиловнинг шахсий зиндони, қамоқхонаси, лашкарлари, қурол-яроғлари, одам ўлдирганлиги ҳақидаги афсоналар аллақачон пучга чиққан. Менимча, журналистлар терговчилар нима деган бўлсалар, шов-шувга учиб шуни ёзаверишган. Сир эмас, Свидерский бошлиқ тергов гуруҳи катта қаҳрамонлик кўрсатиш иштиёқида нимани маъқул кўришса, шуни Одиловга ёпиштиришга жон-жаҳдлари билан ҳаракат қилишган. Энди эса шарманда бўлишдан қўрқиб, суд жараёнига таъсир ўтказишлари табиий. Терговчилар гуруҳи Ражабов, Салимов, Осетров, Абдуллаева ҳақида нималар дейишмаган эди! Энг алам қиладиган жойи шундаки, халқимизнинг зиёли кишиларини, истеъдодли раҳбарларини бадном этишди. Бундай фожиани бошимиздан биринчи марта кечираётганимиз йўқ.

Биз кўп қатағонларга чидаб келганмиз. Охиргиси ҳаммасидан ошиб тушди. Саводсиз деҳқондан бошлаб, ҳуқуқ-тартибот ходимларию ҳукумат раҳбарларигача асоссиз қамоққа олиндилар. Уларга ойлаб, йиллаб азоб берилди, бола-чақаларини ҳам қамаб қўйиш билан қўрқитишди. Фалончига қарши кўргазма берсанг, бугуноқ сен, уйингда бўласан деб алдашди. Маҳаллий ҳукуматга, раҳбарларга ишонмасликларини очиқдан-очиқ айтишди. Бу бутун бир халққа нисбатан бориб турган ҳурматсизлик-ку!

Биз ҳуқуқий давлат қуришга интилаётган, Иттифоқ шартномасини имзолашга тайёргарлик кўраётган ҳозирги даврда масаланинг ана шу томонлари ҳақида чуқурроқ ўйлашимиз зарур. Ҳар бир республиканинг ўз Ички ишлар вазирлиги, прокуратураси, Олий суди бор. Фақат уларга ҳуқуқ берилиши керак. Акс ҳолда «десант» ташлашлар, қирғинлар яна давом этаверади. Бунинг оқибатида миллатлараро муносабатларга дарз кетади. Тузатиб бўлмайдиган хатоларга, фожиаларга йўл қўйилади. Мен миллатчилик қилаётганим йўқ. Гап миллатнинг қадриятлари, қонуний ҳуқуқлари ҳақида бормоқда. Бу нарсаларни бир-биридан ажрата билиш керак.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

БАҲРУ КЕМАДИН КУНГУЛДА ҚУПТУР АЛАМИМ
КИМ, СЕКРИМАЙИН ҚАДАМ, ЮГУРМАЙ ҚАЛАМИМ.
МАҚСУДДИН ОНЧА СОЛДИ БИР ДАМДА ЙИРОҚ
КИМ, ЮЗ ЙИЛ АНИ ТАЙ ҚИЛА ОЛМАС ҚАДАМИМ.

Китоб оламида

УНУТИЛГАН УДУМЛАР

Мабодо муқовадаги мўъжаз суратга эътибор бермаганимда, мен бу китобни харид қилмаган бўлармидим. Номланиш жиҳатидан у бизга таниш ва ўта анъанавийдир: «Ижтимоий ўзини ўзи бошқариш: тажриба ва муаммолар», «Ўзбекистон» нашриёти. Мазкур ва бошқа қатор нашриётларимиз чоп этган шу мавзудаги китоблар аллақачон меъдамизга тегиб бўлган эди. Советлар ҳокимияти ижтимоий бошқаруви, метин тартиботлар, гуманитар урф-одатлар, ранг-баранг сиёсий шаклллар, иқтисодий усуллар ҳақида ботмон-ботмон қоғоз қоралаб, оғиз кўпиртиришлар қулоғимизни қоматга келтирган.

Шундай мулоҳазалар билан китобни қўлимга олар эканман, унинг бетидаги сурат диққатимни тортди. Тиконли симлар орасидан масъум бир ниҳол униб чиқмоқда. Демак, ҳали умид уруғлари мавжуд, адолат ўлмаган. Офтоб сари бўй чўзишимизга, юзимиз ёруғ, ўксик кўнглимиз равшан бўлишига илинж бор.

Китобни шошилиб варақлай бошлайман. Ёш олим Шуҳрат Очиловнинг жамиятимиз тарихий тараққиёт йўлига, яқин ўтмишнинг аччиқ сабоқларига холисона ёндашганлиги, уларга танқидий муносабат билдиришга интилганлигининг гувоҳи бўламан. Муаллиф шу мавзудаги муаммоларга ўзининг теран фикрини билдиради ва илғор ғояларни ўртага ташлаб, ўқувчиларни мунозарага чақиради.

Қадримиз, қадриятларимиз, миллий урф-удумларимиз ҳақида куюниб ёзилади, инқилобдан сўнг халқимизнинг анъанавий ўз-ўзини бошқаришу мавжуд демократик асослардан воз кечилганлиги, аниқроғи — йўқ қилиб юборилганлиги сабаблари очиб ташланади. Шунингдек, китобда янги иқтисодий сиёсат — НЭП (1921—1929 йиллар) даврида юз берган ижобий ўзгаришлар ҳақида фикр юритилади. Ижтимоий бошқаришнинг илк шакллари — ўртоқлик жамоалари, ширкатлар, жамиятлар, ижара хўжаликлари қисқа муддатда аҳолининг аксарий қисмини ўзига жалб қилган эди. Ўша пайтда хўжаликни бошқаришнинг маъмурий усуллари эмас, иқтисодий усуллари устун эди. Афсуски, кейинчалик ижтимоий бошқаришнинг дастлабки куртаклари ниҳоллигида бўғиб ташланди. Муаллиф булар ҳақида анча чуқур, асосли мулоҳазалар айтган. Шўро давлатининг илк давридаги бу ижобий тажрибалар ҳозирги оғир ва мураккаб кунларда асқотиши мумкин.

Тадқиқотда меҳнат аҳлининг эрки, ҳаққи, мустақиллиги масалаларига ҳам ўрин ажратилган. Хусусан, фуқаролик ҳуқуқи бешигидаёқ маъмурий аппарат томонидан бўғилганлиги жараёни очиб берилган. Шўро бюрократизми туғилишининг асосий сабаби умумий моддий неъматлар ва уларни тасарруф этиш ҳуқуқи давлат аппарати қўлида эканлиги, халқ мулкини монополлаштириш, унга ҳеч қандай назоратсиз ҳукмронлик қилинганида деб таъкидланган. Вақт ўтиши билан бундай «демократия» фақат расмий тартиблардан иборат бўлиб қолган эди. Ижроия маҳкамалари шўролар устидан ҳукмронликка эришдилар, оқибатда фуқароларнинг сиёсий фаоллиги учун ҳақиқий имкониятлар чекланди. Ҳуқуқ жамият ҳаётида фақат салбий ва тақиқловчи воситага айланди, бу эса ўз навбатида, сиёсий тузумимизнинг бузилишига олиб келди, тарихий тараққиётимиз суръатларини бир неча ўн йилларга орқага суриб юборди.

Муаллиф 70 йил давомида таркиб топган маъмурий-буйруқбозлик тартиботини танқид қилиб, унинг тўсқинлик механизмини бартараф этиш йўлларини муқобилсиз ишлаб чиқариш демократиясини ривожлантиришда, халқ ҳокимияти шакли сифатида шўроларни мустаҳкамлашда, ўзини-ўзи пухта ташкил этувчи сиёсий ташкилотлар сифатида фирқани янгилашда кўради.

Хуллас, беназир тадқиқот дунёга келди. Энди уни ўқиш, уқиш ва фойдали фикрларни амалиётда айнан бугун қўллаш зарур. Менинг гапларимга ишонмасангиз, марҳамат, дўконларга тушиб ушбу китобни харид қилишингиз мумкин.

ЖУШҚИН.

ДЎСТ БИЛАН
ОБОД УЙИНГ

БИР ОИЛАНИНГ ИККИ ФАРЗАНДИ

ЯҚИНДА Хидирша қишлоғидаги 86 ёшли Маҳкамбой ота Тошматов қазо қилдилар. Бу мўътабар отахоннинг жанозасида ҳаммани лол қолдирган бир воқеа юз берди. Фозилмон қишлоғида истиқомат қилувчи салкам тўқсонга кирган Абдураим ота Олимов марҳумга бағишлаб таҳлил ўқиб қўйганлигини маълум қилди. Бу қадимий одатларимиздан бири бўлиб, яқин кишиси бандаликни бажо келтирганда саводи бор одам марҳумнинг ҳаққи учун маълум даражада Қуръон тиловат қилади. Жанозага йиғилганлар бу хайру савобли иш учун Абдураим отани дуо қилдилар, унга узоқ умр тиладилар.

Гап шундаки, Маҳкамбой ота маҳаллий қирғизлардан бўлса, Абдураим ота ўзбек. Уларнинг маҳаллалари бошқа-бошқа, аммо бутун умр бир-бирларига ҳамкор, ҳамнафас бўлиб яшаб келишган. Шу биттагина мисол ўзбек ва қирғизнинг азалий дўстбиродарлигидан далолат бера олади.

Хўжалигимиздаги ҳар иккала миллат вакиллари бирбирлари билан чатишиб, қариндош-уруғ, қуда-қудағай бўлиб кетишган. Ўтган йилги қирғинбаротда ҳам аҳил ва жипс бўлишиб, аҳоли тинчлигини бирга ҳимоя қилдилар. Ана шу байналмилаллик хислати бизнинг ҳаётимиз ва ишимизда ҳамма вақт чуқур маъно касб этиб туради. Наврўз тантаналарида қирғиз ўланлари, термалари янграган бўлса, бутун қирғиз тўйига ўзбек халқ рақслари ва қўшиқлари файз киритмоқда.

Яқинда Ўш вилоятининг Олой райони маркази — Гулча шаҳрида вилоятимиз вакиллари ерли аҳоли билан учрашдилар. Партия, совет ташкилотларининг раҳбарлари иштирок этган бу учрашув қадимий алоқаларимизнинг тикланишида яна бир муҳим қадам бўлди. Ўшда ўзбек драма театри ишлаб турибди, ўзбек тилида вилоят «Ленин йўли» рўзномаси чиқмоқда, қирғиз тилида радио, телевидение эшиттиришлари ва кўрсатувлари олиб борилмоқда. Аммо ўзбекистонлик қирғизлар учун ҳали бу нарсалар йўқ. Фақат ўтган йилдан бошлаб вилоят радиоси қирғизча эшиттиришлар бераётганлигини айтиб ўтиш лозим. Бироқ бу эшиттиришлар ҳали вилоятда ва Фарғона водийсида яшаётган қирғизларнинг турмушини тўлақонли ёритаяпти деб айтолмаймиз.

Нўъмонжон АҲМАДАЛИЕВ,
Қўрғонтепа районидаги Фрунзе номли давлат хўжалиги касаба уюшмаси комитети раиси.

ТИЛДА ВА ДИЛДА

МУНОСАБАТ БИЛДИРИНГ

Рўзномага турли мавзуларда, ҳар хил кайфиятда ёзилган хатлар келиб туради. Қуйида шундай мактублардан бирини жузъий таҳрир билан эълон қилмоқдамиз.

«Шу мақолани ёритиб, муштарийлар фикрини билдиришингизни сўраймиз.

Илгари шахсга сиғиниш дедингизлар. Кейин турғунлик, ҳозир эса ошкоралик. Хуллас, халқни чалғитдингизлар, аҳвол ҳунрезликкача бориб етмоқда. (Албатта, очиқ фикр учун бизни ҳеч ким қатағон қилмайди).

Ойнаи жаҳондаги кўрсатувларда мантиқ йўқ, радиода ҳам. Сизлар авом халқни қаерга бошлаяпсизлар? Нега одамларни лақиллатаяпсизлар? Ойлик маош билан ишлаб меҳнат қилган сувчи, механик ҳайдовчи, кетмончи ёки сут соғувчининг 60—70 ёшга киргани билан ҳеч кимнинг иши йўқ, бироқ у ёки бу артистнинг 50 ёшга тўлгани роса тантана қилинади. Яна биздан ҳайр-эҳсон сўрайсизлар, уят эмасми? Ахир халқимизнинг аҳволи маълум-ку. Болалари 6—7 кунда гўштли овқат, сариқ мой емайди, колбаса, сосиска ёки бошқаларни унутиб қўйишаяпти.

Журналистлар чиройли кийиниб, содда одамлардан «давлат тутумидан, нархлардан розимисиз?» деб сўрайдилар. Бу гапларнинг нима кераги бор? Бозор иқтисодиёти ҳақида кўп важ тўқийвермай, унга бира тўла ўтказсинлар. Урушда қанча одам қирилиб кетди — халқ кўйди, бу ёғига ҳам чидайди».

Ёқуб МАЖИДОВ,
Жўра АЗИМОВ,
Абдукарим АМИНОВ.
Қашқадарё вилояти,
Ғузор шаҳри.

Чегарачилар.

И. ХЎЖАЕВ олган сурат. (ЎзТАГ).

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

СИЁСАТШУНОСЛИК ВА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТИ, МИЛЛИЙ БИЗНЕС ДОРИЛФУНУНИ

29 ИЮНДА

«Ҳаммаси — солиқлар тўғрисида»

мавзуида бир кунлик семинар ўтказади

ДАСТУРДА:

— корхоналар, кооперативлар, кичик корхоналарга солиқ солишнинг ўзига хос жиҳатлари;
— солиққа оид имтиёзлар ва уларни қўллаш шароитлари.

Семинар ишида Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги ходимлари, Ўзбекистон ССР банкларининг раҳбарлари иштирок этадилар.

Семинар қатнашчилари услубий материалларни сотиб олиш имкониятига эга бўладилар.

Бошқа шаҳардан келганлар турар жой билан таъминланадилар.

Ўқиш учун 50 сўм ҳақ тўланади. Семинар ишида қатнашишни истовчилар фамилияси, исми, отасининг исми кўрсатиб ёзилган талабнома ҳамда банк томонидан тасдиқланган тўлов топшириғининг нусхаси бўйича тингловчилар сафига ёзилади.

Манзилимиз: 700077, Луначарский узун кўчаси, 75-уй. Миллий бизнес дорилфунуни.

Саноат-қурилиш банкининг, Тошкент шаҳар бошқармасидаги ҳисоб рақамимиз **609141004, МФО 734309.**

Талабномалар 20 июнгача жўнатилсин.

Маълумотлар олиш учун телефон: 67-67-62.
Сиёсатшунослик ва бошқарув институти.

СИЁСАТШУНОСЛИК ВА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТИ, МИЛЛИЙ БИЗНЕС ДОРИЛФУНУНИ, «САРВАТ» КИЧИК КОРХОНАСИ

24—29 ИЮНЬ КУНЛАРИ

«Бозор иқтисодиёти шароитида хўжалик фаолияти»

илмий-амалий семинарини ўтказадилар.

ДАСТУРДА:

— Давлат, кичик, қўшма корхоналарининг бозор иқтисодиёти шароитидаги фаолияти.
— Маркетинг, менежмент, реклама.
— Бозор инфраструктураси (таркиби).
— Акционерлик жамиятлари ва масъулияти чекланган жамиятларни барпо этиш.
— Тадбиркорлик психологияси (руҳшунослиги).

Семинарда Москва, Тошкент олий ўқув юртларининг етакчи ўқитувчилари, Ўзбекистон ССР Вазирлар Кабинетининг ходимлари, вазирликлар, маҳкамалар ва чет эл фирмаларининг раҳбарлари ва етакчи мутахассислари иштирок этадилар.

Ўқиш учун 840 сўм ҳақ тўланади (яшаш ва овқатланиш ҳақи ҳам шунга киради). Маданий дастур ҳам кўзда тутилган.

Семинар ишида қатнашувчилар фамилияси, исми, отасининг исми кўрсатиб тўлдирилган талабномалар, тўлов топшириғининг банк томонидан тасдиқланган нусхаси асосида рўйхатга қайд қилинади.

Талабномалар 15 июнгача қуйидаги манзилга юборилсин: Тошкент шаҳри, 700077, Луначарский узун кўчаси, 75-уй. Миллий бизнес дорилфунуни.

Саноат-қурилиш банкининг Тошкент шаҳар бошқармасидаги ҳисоб рақами 609141004. МФО 734309.
Маълумотлар олиш учун телефон: 67-67-62.

СИЁСАТШУНОСЛИК ВА БОШҚАРУВ ИНСТИТУТИ.

В. И. ЛЕНИН НОМЛИ ТОШКЕНТ ЭЛЕКТРОН-ТЕХНИКА ЗАВОДИ:

Йиғувчилар, назоратчилар, синовчилар, қуювчилар, токарьлар, фрезеровкачилар, чилангарлар, электромонтёрлар, ҳайдовчилар, операторларни

ИШГА ТАКЛИФ ЭТАДИ

Мутахассисликка эга бўлмаганлар заводнинг ўзида касб ўрганишади.

Энг янги технологияларга асосланган, кўп жисмоний куч талаб қилмайдиган, тез ўзлаштирилиб, яхши ҳақ тўланадиган йиғувчилик, назоратчилик, синовчилик касблари хотин-қизлар учун айни муддаодир. Ўртача ойлик маош — 280—370 сўм. Бошқа шаҳардан келганлар ётоқхона билан таъминланадилар.

Хоҳловчилар завод йўлланмаси билан Ўзбекистондаги ва Иттифоқимизнинг бошқа республикаларидаги олий ўқув юртларига имтиёзли шартларда ўқишга киришлари мумкин. Бу ҳолда талабаларга бутун ўқиш даври давомида завод томонидан ойига 130 сўм ҳажмида стипендия тўлаб борилади.

Ёш оилаларга уй қуришлари ва рўзғорда керакли буюм-жиҳозлар сотиб олишлари учун 8 йил мобайнида тўлаш шарти билан 1500 сўм миқдорда ўсимсиз қарз (процентсиз ссуда) берилади.

Корхонамизга қарашли 4 та болалар боғчаси, пионерлар оромгоҳи, Тошкент денгизи бўйида дам олиш маскани, сузиш бассейни, тиббий—санитария қисми, профилакторий хизматингизга шай.

Завод клуби қошида вокал-чолғу гуруҳи, миллий рақс дастаси фаолият кўрсатади.

Бошқа шаҳарлардан ташкилий равишда ишга жўнатилган ишчиларнинг йўл харажатлари корхона томонидан қопланади. Уларга йўлда бўлган ҳар бир суткасига (икки кундан ошмаган ҳолда) 10 сўмдан кунлик харажат пули, шунингдек 100 сўм миқдорида бир марталик ёрдам пули берилади.

ИШ тартиби: бир сменали, уч сменали, 12 соатли (икки кун иш, икки кун дам).

Биз сизни қуйидаги манзилда кутамиз: Тошкент шаҳри, Пролетар кўчаси, 13-уй. (60, 67, 25, 51, 58-автобусларнинг «Инқилоб хиёбони» бекати, 1, 8, 10, 20-троллейбусларнинг «Инқилоб хиёбони», «Дизел» бекатлари, 1, 3, 5, 13, 25, 28-трамвайларнинг «Дизел» бекати).

Телефон: 32-00-82.

«ЮБИЛЕЙ» МАРКАЗИЙ СПОРТ САРОЙИДА

5 — 9 июнь кунлари

«САВОБ» хайрия фирмасининг **«ХИСЛАТ»** соғломлаштириш маркази Ўзбекистоннинг етакчи руҳий муолажакори, СССР Экстрасенслар ассоциациясининг аъзоси

Абдурафиқ ҒОФУРОВнинг

СОҒЛОМЛАШТИРИШ СЕАНСЛАРИГА ТАКЛИФ ЭТАДИ

А. Ғофуров жаҳонда биринчи бўлиб радио-телевидениесиз республикадаги беморларни узоқ масофадан туриб даволаган.

А. Ғофуров сеансларда қатнашиш имкониятига эга бўлмаган беморларнинг фотосуратлари орқали ёхуд кўнглидан ўтказиб ҳам таъсир қилишдек ноёб хислатга эга.

Сеансларда муттасил бош оғриқлари, уйқусизлик, хафақон, бронхит, астма, қандли диабет, остеохондроз, полиартрит, артрит, юрак хасталиклари, ўпка, буйрак, жигар, ўт пуфаги, ошқозон-ичак, тери касалликлари, семизлик ва ориқлик, жинсий заифлик, бефарзандлик каби дардлар даволанади.

Соғломлаштириш жараёнида муолажакор хоҳловчиларни руҳан ўзга сайёраларга юборади.

СЕАНСЛАР БЕШ КУН ДАВОМИДА СОАТ 12, 15 ва 17.00 бошланади

Чипталар спорт саройи кассаларида ва ваколатли тарқатувчилар томонидан сотилмоқда.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 46-03-12, 46-07-53, 77-56-10.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси

6-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
ВА ТОШКЕНТ ШАҲАР ҚУРИЛИШ БОШ
БОШҚАРМАСИНИНГ 4-ТРЕСТИ

1991—1992 ўқув йилига қуйидаги касблар бўйича

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

ДУРАДГОР-ҚУРУВЧИ, СУВОҚЧИ-БЎЁҚЧИ, БЎЁҚЧИ-ГУЛ БОСУВЧИ (деворларга нақш солиш, гул босиш).

Ўқиш муддати — 1—2 йил.

АВТОЧИЛАНГАР — ўқиш муддати 1—3 йил.
ЭЛЕКТР ПАЙВАНДЧИ, ҒИШТ ТЕРУВЧИ — ўқиш муддати — 6 ой.

9—11 СИНФ МАЪЛУМОТИГА ЭГА БЎЛГАН, ҲАРБИЙ ХИЗМАТНИ ЎТАБ КЕЛГАН ЁШЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

6 ойлик гуруҳларда таълим олаётганларга 78 сўм маош, 1 йиллик гуруҳларда ўқийдиганларга эса 39 сўм миқдорида маош тўланади.

2 ва 3 йил ўқийдиган талабаларга 2 маҳал бепул овқат ва кундалик кийиладиган кийим-бош берилади. Ишлаб чиқариш амалиёти даврида иш ҳақининг 50 фоизи тўланади.

Билим юрти қошида автомобиль ҳайдовчилар гуруҳи очилган, сиз у ерда «В» тоифали ҳайдовчи гувоҳномасини олишингиз мумкин.

БИЛИМ ЮРТИНИ БИТИРГАНЛАР ТОШКЕНТ ШАҲАР ҚУРИЛИШИ БОШ БОШҚАРМАСИДА ХИЗМАТ ҚИЛАДИЛАР.

Бизнинг манзилимиз: Тошкент шаҳри, Луначарский узун кўчаси, 69-уй (17, 24, 101«э», 83-автобусларнинг «М Горький метро бекати», 17, 18-троллейбуслар, 6, 13, 22-трамвайларнинг «Партия мактаби» бекати).

Телефон: 67-64-25.

С. И. КАДИШЕВ НОМЛИ 33-АВИАЦИЯ ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

ҚУЙИДАГИ ИХТИСОСЛАР БЎЙИЧА

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

— учиш аппаратларини йиғувчи чилангар;
— механика йиғув ишлари чилангари;
— кенг тармоқли станокчи;
— рақамли программа билан бошқариладиган станокларнинг оператори;
— токарь;
— фрезерчи;
— электр пайвандчи;
— тикувчи-мотористка.

ЎҚИШ МУДДАТИ:

Совет Армияси сафидан қайтганлар учун — 6 ой (бошқа шаҳарликлар учун ётоқхона бор).

11-синфни битирганлар учун — 10 ой.

Ойига 115 сўм стипендия ҳамда ишлаб чиқариш практикасидан тушган иш ҳақининг 50 фоизи тўланади.

ЎҚИШ ГУРУҲЛАР ТЎЛИШИГА ҚАРАБ БОШЛАНАДИ.

9-синфни битириб, 1—2 йиллик гуруҳларга қабул қилинганлар битиргандан сўнг касб эгаллаганликлари ҳақида ҳужжат оладилар.

Хоҳловчилар билим юрти қошидаги кечки мактабда ҳам ўқишлари мумкин.

3 йиллик гуруҳларга қабул қилинганлар тўлиқ ўрта маълумот ва касб эгаллаганликлари ҳақида диплом оладилар.

Ёшларга узлуксиз техникавий маълумот бериш мақсадида билим юрти Тошкент машинасозлик институти экспериментал ўқув илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси таркибига кирган. Умумий ўқиш муддати 7 йил бўлиб, биринчи поғонасида ўқиш 2 йил давомида билим юртида ўтади.

Кирувчилар математикадан (оғзаки), она тили (ёзма) имтиҳон топширадилар.

Битиргандан сўнг тўлиқ ўрта маълумот ва касб олганликлари ҳақида ҳужжат оладилар.

Ўқишни муваффақиятли тугатганлар Тошкент машинасозлик институти ёки авиация техникумида ўқишни давом эттирадилар.

9-синфни битириб, билим юртининг барча туридаги гуруҳларига қабул қилинган ҳамма ўқувчилар бепул кийим-бош ва иссиқ овқат билан таъминланадилар.

ЎҚИШ МУДДАТИ УЗЛУКСИЗ МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА КИРАДИ.

Машғулотлар ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Ўқувчилар ўқиш даврида Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасида ишчи ва хизматчилар учун жорий этилган имтиёзлардан ҳам фойдаланадилар.

ЎҚИШНИ ТУГАТГАНДАН СЎНГ ШУ КОРХОНАДА ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАНАДИЛАР.

Ўқиш 1 сентябрда бошланади.

Кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: директор номига ариза, 9-синфни тамомлаганлиги ҳақида ҳужжат ёки ўрта маълумот ҳақидаги аттестат, туғилганлик ҳақида гувоҳнома (паспорт), яшаш жойидан справка, ота-онасининг иш жойидан справка, 6 донадан 3×4, 4×5 см. фотосурат.

Билим юрти манзилгоҳи: 700207, Тошкент шаҳри, Ҳамза райони, генерал Петров кўчаси, 331-уй, (30, 119, 151, 192, 110, 42, 44-автобуслар, 6, 29-трамвайларнинг «С. И. Кадишев номли билим юрти» бекати).

Телефонлар: 96-58-20, 96-39-72, 96-47-70.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Саиди УМИРОВ, Норбобо ШАҚАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 23.30
Индекс 64608 5407-буюртма

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ХАЛҚ СЎЗИ